

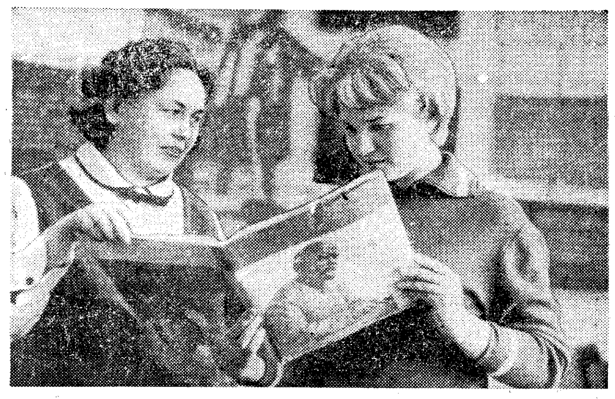
ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН. ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 47 (2407)
17 чэрвеня 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Любяць сваю бібліятэку энергетыкі Бярозаўскай ДРЭС. Кніжны фонд яе налічвае каля 15 тысяч тамоў. Работнікі бібліятэкі актыўна ўключыліся ва Усесаюзны агляд бібліятэк, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. У чытальнай зале аформлена выстаўка твораў правадыра, літаратуры аб яго паплечніках, праводзяцца ленінскія чытанні, вусныя часопісы, бібліяграфічныя агляды.

На здымку: бібліятэкар Г. Н. Ганчарэнка (злева) гутарыць з наведвальніцай бібліятэкі.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

МІЖНАРОДНАЯ НАРАДА КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ

СТАНЕМ ПЛЯЧО Ў ПЛЯЧО!

Пачуцці і думкі людзей планеты, якія прагнуць міру і шчасця, у гэтыя дні звернуты да Масквы, да Крамля, дзе працягвае сваю работу міжнародная Нарада камуністычных і рабочых партый.

Савецкія людзі, нашы сябры на ўсёй зямлі жадаюць удзельнікам Нарады поспехаў у рабоце, у аб'яднанні прагрэсіўных сіл для барацьбы супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм.

ЗАЯВА
НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ

Прадстаўнікі 75 камуністычных і рабочых партый, якія сабраліся ў Маскве, глыбока абураны новай хваляй тэрору, жорсткіх судовых праследаванняў, масавых арыштаў і катаванняў грэчаскіх камуністаў, дэмакратаў і іншых працаўнікаў хунты.

Дыктатарскі рэжым, навязаны грэчаскаму народу рэакцыйнай ваеншчынай пры садзейнічанні імперыялістаў ЗША і агрэсіўнага блоку НАТО, чыніць грубую расправу над дэмакратычнымі сіламі Грэцыі і перш за ўсё над камуністамі—паслядоўнымі барацьбітамі за свабоду, незалежнасць і шчаслівую будучыню сваёй радзімы.

Удзельнікі Нарады камуністычных і рабочых партый выказваюць сваю брацкую салідарнасць з камуністамі і дэмакратамі Грэцыі, якія змагаюцца супраць ваенна-фашысцкай дыктатуры. Нарада заклікае шырокія масы працоўных, дэмакратычныя і прагрэсіўныя сілы ва ўсіх краінах рашуча патрабаваць спынення рэпрэсій і неадкладнага вызвалення усіх палітычных зняволеных Грэцыі.

Масква, 12 чэрвеня 1969 года.

ТЭЛЕГРАМА
НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ ЧАСОВАМУ РЭВАЛЮЦЫЙНАМУ ЎРАДУ РЭСПУБЛІКІ ПАЎДНЁВЫ В'ЕТНАМ

Нарада камуністычных і рабочых партый, якая сабралася ў Маскве, горача вітае стварэнне Часовага рэвалюцыйнага ўрада Рэспублікі Паўднёвы В'етнам. 75 партый, прадстаўленых на Нарадзе, бачаць у гэтай падзеі новы і важны этап у гераічнай вызваленчай барацьбе в'етнамскага народа. Яны запэўніваюць Часовы рэвалюцыйны ўрад Рэспублікі Паўднёвы В'етнам, увесь в'етнамскі народ у сваёй нязменнай падтрымцы яго барацьбы да поўнай перамогі.

12 чэрвеня 1969 г.

ЗВАРОТ МІЖНАРОДНАЙ НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ ДА ІНДАНЕЗІЙСКІХ КАМУНІСТАЎ

Мы, удзельнікі міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый, ад імя мільёнаў камуністаў шлём братняе рэвалюцыйнае прывітанне сваім інданезійскім таварышам!

Рэакцыйныя сілы Інданезіі ў саюзе з сусветнай рэакцыяй, абвясціўшы антыкамунізм асновай сваёй палітыкі, жорстка расправіліся з кіраўнікамі камуністычнай партыі, знішчылі сотні тысяч камуністаў і іншых патрыётаў, падверглі рэпрэсіям і ганенням іх сем'і. Крывавыя расправы ў Інданезіі не спыняюцца ўжо чацвёрты год. Тысячы патрыётаў кінуты ў турмы і канцэнтрацыйныя лагеры, высланы ў гіблыя раёны краіны. Цяперашнія кіраўнікі Інданезіі абвясцілі па-за законам ідэі навуковага сацыялізма, яны спрабуюць выключыць з палітычнага жыцця Інданезіі ўсіх, каму дарагія дэмакратычныя заваёвы народа. Злачынствы ваенна-дыктатарскага рэжыму ў Інданезіі, яго антынацыянальная палітыка гнеўна асуджаюцца ўсім прагрэсіўным чалавецтвам.

Нягледзячы на паліцэйскі тэрор, камуністычны рух у Інданезіі жыве. Многія інданезійскія камуністы ў надзвычай цяжкіх умовах падполля вядуць барацьбу за аднаўленне Камуністычнай партыі Інданезіі, за інтарэсы працоўных, мужна адстойваюць нацыянальную незалежнасць краіны ад замахаў імперыялізму, які выкарыстоўвае антынародную і антынацыянальную палітыку інданезійскіх кіруючых колаў.

Міжнародная Нарада ўшаноўвае памяць інданезійскіх камуністаў—ахвяр крывавага тэрору, выказвае сваю інтэрнацыянальную салідарнасць з тымі, хто працягвае барацьбу. Нарада верыць у будучыню братняй партыі, у тое, што яна здолее пераадолець цяжкасці цяперашняга перыяду. Мы упэўнены ў тым, што інданезійскія камуністы, цвёрда прытрымліваючыся прынцыпаў марксізма-ленінізма, пралетарскага інтэрнацыяналізму, у саюзе з іншымі прагрэсіўнымі дэмакратычнымі сіламі Інданезіі павядуць свой народ да перамогі светлых ідэалаў сапраўднай нацыянальнай незалежнасці, прагрэсу, сацыялізма.

У ІМЯ АБНАЎЛЕННЯ СВЕТУ

На міжнароднай Нарадзе камуністычных і рабочых партый у сталіцы нашай Радзімы Маскве з асаблівай сілай прагучала выступленне Генеральнага сакратара Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза Леаніда Ільіча Брэжнева.

Глыбокі навуковы аналіз закранутых у прамове праблем, сцвярджэнне аптымістычных перспектыў прагрэсіўнага развіцця, абнаўлення свету — цвёрды грунт для ясных і канкрэтных рашэнняў, пераканаўчы доказ вялікага значэння Нарады.

Няма сумнення, што Нарада яшчэ больш актывізуе барацьбу супраць імперыялізму, паспрыяе згуртаванню сіл змагароў за мір, дэмакратыю, нацыянальную незалежнасць і сацыялізм.

Віктар ВЯРСОЦКІ,
адказны сакратар праўлення Саюза мастакоў БССР.

ВІТАЕМ АД ШЧЫРАГА СЭРЦА

З вялікай цікавасцю і хваляваннем сочым мы, работнікі культасветустаноў Мядзельшчыны за работай міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. Як і ўсе савецкія людзі, мы ад душы вітаем удзельнікаў Нарады, жадаем ім поспехаў ва ўмацаванні адзінства і згуртаванасці. Мы разумеем, што ў сучасных умовах адзінства дзеянняў камуністычных і рабочых партый усіх краін на трывалай аснове марксізма-ленінізма і пралетарскага інтэрнацыяналізму з'яўляецца самай важнай справай.

Выступленне Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева—галоўная тэма лекцый і гутарак, якія праходзяць у сельскіх клубах і бібліятэках.

У Буйкаўскім сельскім Доме культуры, Занарачскай бібліятэцы арганізаваны калектыўны прагляд тэлевізійных перадач, прысвечаных Нарадзе.

Надзея ТАРАДЗЕВІЧ,
інспектар Мядзельскага раённага аддзела культуры.

НА гастрольных МАРШРУТАХ

Лета — час адпачынку працоўных, у тэатрах жа — гарачая пара гастроляў, сустрэч з гледачамі. Адначасова ў калектывах не спыняюцца рэпетыцыі, рыхтуюцца новыя спектаклі, адбываюцца прэм'еры... Якое ж яно, гастрольнае лета 1969 года? Рэдакцыя звязалася па тэлефоне з гарадамі, дзе гастраліруюць сёння нашы тэатры. Прапануем увазе чытачоў кароткі запіс гутарак з кіраўнікамі тэатраў. Вось што яны расказалі:

У РОДНАЙ БЕЛАРУСІ

МАГІЛЁЎ

Тут выступае Дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы.

Гэта не першая сустрэча магіляўчан з купалаўцамі. Прыезду славутага калектыву з нецярплівасцю чакалі многія аматары тэатральнага мастацтва вобласці.

— 25 гадоў жыве на сцэне тэатра жамчужына беларускай камедыяграфіі — купалаўская «Паўлінка», — гаворыць дырэктар Іван Францавіч Міхалюта. — Яе прагледзелі ўжо больш як 300 тысяч чалавек. Ідзе час, мяняецца глядач, у ролях выступаюць новыя артысты, а камедыя па-ранейшаму радуе прыхільнікаў нашага тэатра.

Паказаць «Паўлінку», як і «Лявоніху на арбіце» А. Макаёнка просяць многія сельскія гледачы. Мы з задавальненнем выконваем іх заяўкі. Выступалі ў хлебаробаў калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна, у саўгасе «XVIII партз'езд» Чавускага, у калгасе «Ударнік» Шклоўскага раёнаў. За час гастроляў

Рэпертуарная афіша летніх гастроляў багатая і разнастайслужыць 40—45 тысяч гледачоў.

на Магілёўшчыне мяркуем абная. Паказваем «Рудабельскую рэспубліку», «Традыцыйны збор», «Я і мае суседзі», «Гросмайстарскі бал» і іншыя свае работы. Увесь чэрвень будзем выступаць на Магілёўшчыне, а ў ліпені — у Пінску.

ГОМЕЛЬ

Тут выступае Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа.

Вясёлы, дасціпны і смелы Несцерка па традыцыі адкрыў гастролі тэатра. Аднайменная камедыя В. Вольскага ўжо многа гадоў не сыходзіць са сцэны тэатра і карыстаецца нязменным поспехам у гледача. Акцёраў шчыра віталі прадстаўнікі грамадскасці горада, гледачы падаравалі ім кветкі і многа апладысментаў.

— Паказалі спектакль «Слуга двух гаспадароў», у якім занята наша творчая моладзь, — расказвае галоўны рэжысёр тэатра Сямён Савельевіч Казіміроўскі. — І маладых акцёраў гамяльчане сустрэлі прыхільна.

Прывезлі ў Гомель нашу новую работу «Марыю Сцюарт» Ф. Шылера. Хваляваліся, як сустрэнуць прэм'еру ў Гомелі? І зноў воплескі...

Што яшчэ вам сказаць? Гамяльчане дружна ідуць на «Зыкавых» і «Клапа».

Пачаў рэпетыцыі «Улады цемры» Л. М. Талстога рэжысёр Барыс Эрын. Завяршаецца работа над сучаснай камедыяй «Нічога не здарылася»..

КАРЭЛІЧЫ — КЛЕЦК

Тут выступае Дзяржаўны рускі драматычны тэатр імя М. Горкага.

— Сёлетнія гастролі нашага калектыву карэнным чынам адрозніваюцца ад леташніх, — расказвае дырэктар тэатра Міхаіл Мацвеевіч Полавец. — Раней мы зрэдку выязджалі на сяло, а зараз наш асноўны клопат — пазнаёміць працаўнікоў калгаснай вёскі з нашым рэпертуарам. Брыгады тэатра абслугоўваюць сельскіх гледачоў Карэліцкага і Клецкага раёнаў. Мы пабываем ва ўсіх калгасах і саўгасах гэтых перадавых у рэспубліцы раёнаў.

6 чэрвеня новым спектаклем па п'есе А. Маўзона «Усяго адно жыццё» пачаліся гастролі ў Карэлічах, а 8-га ў гэтыя два раёны выехала другая брыгада тэатра са спектаклем па п'есе В. Сабко «Захавай маю тайну». Адбываюцца творчыя сустрэчы і гутаркі з калгасным гледачом, ідзе шчырая размова аб нашай рабоце. У сваю чаргу мы знаёмімся з жыццём хлебаробаў. Спадзяёмся, што акажам дзейсную дапамогу сельскай самадзейнасці.

У канцы ліпеня ўся трупа тэатра выязджае на два месяцы ў Чарнаўцы і Кішынёў, дзе пакажам асноўны рэпертуар.

ПІНСК — ГЛЫБОКАЕ — МІЁРЫ

Тут выступае Рэспубліканскі тэатр юнага гледача.

На дарогах глыбінных раёнаў рэспублікі цяпер часта можна ўбачыць своеасаблівы поезд. Наперадзе едзе аўтобус з артыстамі, а за ім — абсталяваная раскладной сцэнай грузавая машына з дэкарацыямі, бутафорыяй, касцюмамі. Гэта дае магчымасць выступаць у полі, дзе працуюць калгаснікі, у зялёных урочышчах. З 5-га чэрвеня ездзяць з калгаса ў калгас тры брыгады тэатра, паказваючы сельскім гледачам спектаклі «Не верце цішыні» І. Шамякіна, «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела, «І зноў сустрэча з маладосцю» А. Арбузава. Тэатр будзе на гастролях па 13 ліпеня і пакажа больш ста спектакляў.

— Цэнтральная падзея творчага лета, — гаворыць дырэктар тэатра Артур Вольскі, —пяцісоты спектакль «Не верце цішыні», пастаўлены каля дзесяці гадоў назад В. Пацехіным пад кіраўніцтвам Л. Мазалеўскай. Юбілейны спектакль брыгада артыстаў пакажа ў адным з калгасаў Піншчыны. Вы разумееце, што не кожная работа тэатра можа вытрымаць такое выпрабаванне...

А наогул наша тэатральнае лета пачалося сёлета ў маі выступленнямі ў Гродна. За 13 дзён паказалі 50 спектакляў — для дзяцей, калгаснікаў і на стацыянары. З сапраўдным поспехам! Хацелася, каб сустрэчы з калгасным гледачом Пінскага, Глыбоцкага і Міёрскага раёнаў прайшлі на такім жа ўзроўні.

У БРАТНЯЙ УКРАІНЕ

ЛЬВОЎ

Тут гастраліруе Брэсцкі драматычны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі.

Ля тэлефона — дырэктар тэатра Леанід Паўлавіч Валчэцкі:

— Нашы гастролі багатыя на сюрпрызы, якіх, прызнацца, мы не чакалі. Львоў — своеасаблівая тэатральная Мека. Тут выступаюць вядомыя калектывы і майстры мастацтваў нашай краіны. Глядач патрабавальны, дасведчаны. А нашымі партнёрамі па гастролях аказаліся славуты харэаграфічны ансамбль «Бярозка», ленінградскі ансамбль «Дружба», Малдаўскі рускі драматычны тэатр, паказвае свае спектаклі львоўская опера. Так што відовішчаў больш чым дастаткова. І працаваць даводзіцца з максімальнай нагрузкай. Наша задача — і ў гэтых умовах дастойна паказаць мастацтва беларускага народа.

Ледзь не штодзень паказваем два спектаклі — на стацыянары ў тэатры імя М. Заньнавецкай, дзе мы выступаем, і выязны — у калгасе. Не хвалюйцеся, справы ідуць у нас не так ужо і блага. Пры поўным аншлагу прайшлі першыя спектаклі «Брэсцкага міру». Прададзены білеты на спектаклі «Сэрца на далоні», «Валыншчык са Страконіц», «Дзесяць сутак за любоў», «Уцёкі з ночы».

У Львове прабудзем да 29 чэрвеня, у ліпені — гастролі ў Харкаве. У гэты час наш народ урачыста адзначыць 25-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх акупантаў. Артысты тэатра прапануюць харкаўчанам спектакль пра абаронцаў Брэсцкай крэпасці «Людзі і камяні».

Наша гастрольнае лета сёлета пачалося ў маі. Да выезду ў Львоў 20 дзён мы выступалі ў Баранавічах. І завершыцца працоўнае лета тэатра выступленнямі ў раёнах нашай вобласці.

СУМЫ

Тут выступае Магілёўскі абласны драматычны тэатр.

— У нядзелю, 15-га чэрвеня, у нас прэм'ера, — спектакль «95-16» па аповесці польскага пісьменніка Я. Руцкага, паведаміў рэдакцыі дырэктар тэатра Васіль Іванавіч Шмудзянкоў. — Спектакль паставіў наш малады рэжысёр Віктар Арнаутаў. П'еса расказвае аб тым, як у Заходняй Германіі спакойна жывуць і працуюць сёння мацёрыя фашысцкія душагубы, як прагрэсіўныя людзі нашага часу выкрываюць іх злачынствы.

Якія яшчэ навіны ў нашым жыцці? Рэпеціруем два спектаклі. Рэжысёр Аляксандр Раеўскі ставіць п'есу Ю. Якаўлева «Твой сын Валодзя». Спектакль прысвечаны юнацкім гадам Валодзі Ульянава. Галоўны рэжысёр Барыс Валадарскі рыхтуе спектакль па п'есе А. Маўзона «Усяго адно жыццё» (рабочая назва)...

У Сумах зараз госціць многа гастралёраў. Так што даводзіцца здорава варушыцца і адміністратарам... Адбылася цікавая творчая сустрэча на заводзе імя Фрунзе, у якой прынялі ўдзел народны артыст РСФСР М. Радзіёнаў, заслужаныя артысты БССР Ю. Гальперына і С. Яворскі, артыст М. Пахоменка, галоўны рэжысёр тэатра Б. Валадарскі. Рабочым, інжынерна-тэхнічным работнікам завода паказалі ўрыўкі з «Гадоў навальнічных» і камедыі «Гол у свае вароты».

ЛУЦК

Тут выступае Гродзенскі абласны драматычны тэатр.

— Летнія гастролі тэатра склаліся даволі ўдала. Пачаліся яны традыцыйным паказам спектакляў у Брэсце і вобласці. Зараз калектыў выступае ў Луцку, у ліпені будзе ў Хмяльніцкім, Камянец-Падольскім, Шапятоўцы, і завершыцца турнэ артыстаў паказам спектакляў на Гродзеншчыне, — гаворыць галоўны рэжысёр тэатра Аляксандр Пятровіч Струнін.— Адначасова рыхтуем два спектаклі — малады рэжысёр Віктар Скарабагатаў ставіць спектакль па п'есе польскай пісьменніцы Габрыэлы Запольскай «Ганна Малічэўская», паралельна рэпеціруем музычную камедыю «Марскі вузел».

Што можна сказаць пра летнія гастролі? Яны радуюць нас. З аншлагам прайшоў паказ спектакляў у нашых суседзяў — братоў-украінцаў. Калектыву ўручылі ганаровую грамату абкома партыі і аблвыканкома і Памятны медаль Брэсцкай крэпасці-героя. Мы далі многа выязных спектакляў у калгасах Прыбужскага краю.

Мінула ўжо два тыдні, як выступаем у Луцку. Спектаклі нашы карыстаюцца поспехам у гледача.

НА ПРАСТОРАХ РАСІІ

СМАЛЕНСК

Тут выступае Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР.

Горад баявой рускай славы, горад з вялікімі тэатральнымі традыцыямі, з якім мінчане звязаны цеснай дружбай, цёпла сустракае спектаклі Беларускага тэатра оперы і балета.

Дзесяць гадоў назад артысты паказалі смалянам свае лепшыя спектаклі. І вось новая, радасная сустрэча.

— Смалянам мы пакажам 12 сваіх лепшых спектакляў, — расказвае дырэктар тэатра Фёдар Георгіевіч Жыгалаў. — Сярод іх творы рускіх і зарубежных класікаў і балеты савецкіх кампазітараў С. Пракоф'ева «Рамео і Джульета» і Я. Глебава «Альпійская балада».

Гледачы слухалі ўжо «Кармен», «Травіяту», «Рыгалета», «Трубадура», глядзелі «Лебядзінае возера», «Пер Гюнта», «Альпійскую баладу» і «Шапеніяну». Па традыцыі ў Смаленску і вобласці штогод праводзяцца святы музыкі, прысвечаныя вялікаму рускаму кампазітару Міхаілу Іванавічу Глінку. Нам выпаў вялікі гонар удзельнічаць у XII фестывалі, на які з'ехаліся лепшыя калектывы і майстры мастацтваў краіны. У канцэрце на радзіме М. Глінкі ў сяле Новаспаскім выступалі салісты тэатра.

ПСКОЎ

Тут выступае Магілёўскі абласны тэатр музкамедыі.

Гастрольнае лета тэатра пачалося ў маі. Дзесяць дзён артысты выступалі ў Полацку і Наваполацку. Прымалі іх цёпла, сардэчна.

Спектаклем «Халопка» адкрыліся чэрвеньскія гастролі ў Пскове. Наступны маршрут — Смаленск (ліпень) і Віцебск (жнівень). У рэпертуары тэатра класічныя венскія музычныя камедыі і творы савецкіх аўтараў — сярод іх: «Спявае жаваранак» Ю. Семянякі, «Дзяўчына з блакітнымі вачыма» В. Мурадэлі, «Пацалунак Чаніты» Ю. Мілюціна, «На світанні» А. Сандлера.

— У дарозе рыхтуем два спектаклі, — гаворыць дырэктар тэатра Анатоль Іванавіч Панасік. — Хутка пскавічам пакажам аперэту ленінградскага кампазітара В. Баснера «Палярная зорка», якую ставіць рэжысёр Б. Заўгароднеў. У час гастроляў у Смаленску адбудзецца прэм'ера «Баядэры» ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра тэатра У. Ажарэльева.

— Нязвыкла ў такіх інтэрв'ю гаварыць пра недахопы, на нешта скардзіцца, — гаворыць у заключэнне Анатоль Іванавіч. — Але парушым традыцыю. Мы ўпершыню прыехалі ў старажытны рускі горад Пскоў.

Гледачы тут любяць аперэту, любяць музыку. Мы ўдзячны ім за сардэчны і цёплы прыём. Але прыкра, што мы не адчуваем увагі з боку мясцовых органаў, якія мала паспрыялі стварэнню належных бытавых умоў творчым работнікам тэатра. І гэта ў нейкай ступені азмрочыла наш настрой. Такое мы напаткалі ўпершыню.

ЗАРУКА НАШАЙ МАГУТНАСЦІ

Цяпер, у дні гістарычнай Нарады камуністычных і рабочых партый, над усім светам зноў з незвычайнай сілай гучыць баявы кліч камуністаў, кінуты ўпершыню больш ста дваццаці гадоў назад Марксам і Энгельсам:

— Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Неадольнае імкненне да адзінства, імкненне супрацьпаставіць глабальнай стратэгіі імперыялістаў адзіны магутны фронт працоўных — вось чым прасякнуты выступленні ўдзельнікаў Нарады. І гэта нас радуе і ўсяляе ў нашы сэрцы новыя надзеі.

Вялікай падзеяй у рабоце Нарады была прамова Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева, у якой ён даў глыбокі марксісцка-ленінскі аналіз сучаснай расстаноўкі сіл на сусветнай арэне.

З гневам і абурэннем гавораць на Нарадзе прадстаўнікі камуністычных і рабочых партый свету аб раскольніцкіх дзеяннях мааістаў, характарызуючы іх, як здраднікаў, што не маюць нічога агульнага з марксізмам-ленінізмам. І сапраўды, якое дачыненне могуць мець да гэтага вялікага вучэння людзі якія дакаціліся да таго, што пачалі арганізоўваць узброеныя правакацыі супраць СССР, асноўнай апоры сацыялізма, міру і бяспекі народаў, пачалі праслаўляць Чынгіс-хана, орды якога знішчалі на сваім шляху ўсё жывое, пакідалі за сабой пустыні.

Заглух Чынгісаў шлях крывавы —
Навекі нелюдзю праклён.
Ды гэтай страшнай ханскай славы
Хтось прагне і да нашых дзён.
Ён і сягоння пазірае
На шлях, якім Чынгіс ішоў.
І сніцца кроў яму рудая,
Гарачы попел гарадоў...

Такому не бываць. Мацнее магутнасць СССР і яго саюзнікаў, мацнее адзінства працоўных усяго свету. Аб гэтым пераканаўча сведчыць міжнародная Нарада камуністычных і рабочых партый.

Аляксей ЗАРЫЦКІ.

З КІМ ЗАСТАЕЦЦА ПЕСНЯ

ДА ВЫНІКАЎ РЭСПУБЛІКАНСКАГА ФЕСТЫВАЛЮ САВЕЦКАЙ ПЕСНІ

Спадарожніца маладосці, яе адданая баявая сяброўка, савецкая песня прайшла па баявых дарогах грамадзянскай, праз новабудоўлі першых пяцігодак, па шляхах Вялікай Айчыннай... Яна і зараз непарыўна звязана з лёсам няўрымслівых, з лёсам шукальнікаў. Каб палепшыць прапаганду лепшых здабыткаў песеннай творчасці савецкіх кампазітараў Цэнтральны Камітэт Камсамола Беларусі, Міністэрства культуры БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанні і тэлебачанні правялі рэспубліканскі фестываль маладых выканаўцаў савецкай песні.

Тры месяцы прафесіянальныя і самадзейныя спевакі аспрэчвалі права на званне лепшага з лепшых. З эстрад, са сцэн клубаў і палацаў культуры ў гарадах і раёнах, абласных цэнтрах гучалі песні. Лепшыя спевакі з'ехаліся ў сталіцу, дзе з 13-га чэрвеня ў Палацы культуры Мінскага трактарнага завода праходзіў заключны тур конкурсу. Са сцэны гучалі песні Тулікава і Астроўскага, Баснера і Бабаджаняна, Лучанка і Смольскага, Глебава і Семянякі...

У мінулую нядзелю прадстаўнічае журы, якое ўзначальваў кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Яўген Глебаў, абвясціла перад пачаткам заключнага канцэрта вынікі конкурсу. Першае месца, званне лаўрэата і прыз ЦК ЛКСМ Беларусі заваяваў студэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Валерый Кучынскі. Другое месца, званне лаўрэата і прыз Міністэрства культуры БССР прысуджаны Аляксандру Гракаву. Валянціне Мішынай, якая заняла трэцяе месца і атрымала званне лаўрэата, уручан прыз Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанню і тэлебачанні.

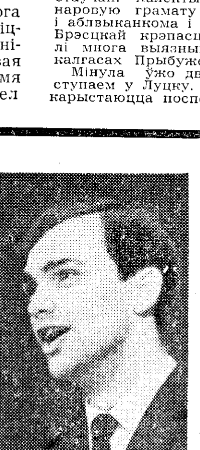
За паспяховае выступленне ў канцэртах фестывалю дыпломамі адзначаны Алена Петухова, Людміла Корсак, Віктар Шэін, Яўген Рудэнка, Рыгор Харык. За лепшае выкананне камсамольскай песні прыз рэдакцыі газеты «Чырвоная змена» атрымлівае Міхаіл Гуляеў. Лепшая выканаўца беларускай песні Вера Кульба адзначаецца прызам Саюза кампазітараў БССР, а спявак Юрый Ражаў за лепшае выкананне песні на патрыятычную тэму — прызам рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Самай юнай выканаўцы, васьмікласніцы з Магілёва Галі Верабей уручан прыз рэдакцыі газеты «Знамя юности».

Удзельнікаў форума віталі народны артыст БССР І. Сарокін і дыпламантка Літоўскага рэспубліканскага фестывалю песні Д. Ублюшэ. А потым у суправаджэнні калектыву эстраднага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам Барыса Райскага зноў загучалі песні. Іх выконвалі пераможцы фестывалю.

Валянцін ЛУКША.

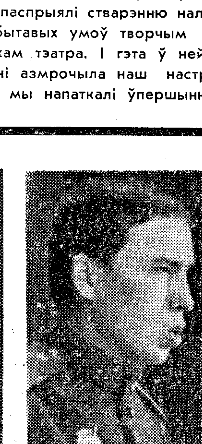
Лаўрэат Рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў савецкай песні Валерый Кучынскі.

Лаўрэат Рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў савецкай песні Аляксандр Гракаў.

Лаўрэат Рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў савецкай песні Валянціна Мішына.

Удзельнік Рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў савецкай песні Юрый Ражаў, адзначаны прызам газеты «Літаратура і мастацтва».

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

ТАЯМНІЦЫ СТАРЫХ КУРГАНОЎ

КУРГАНЫ, замчышчы, гарадзішчы, селішчы — помнікі далёкага мінулага. Колькі іх на беларускай зямлі! Шмат таямніц нашых продкаў хаваюць яны...

Маўчаць помнікі, надзейна прыхаваўшы сляды першабытнага чалавека, прадметы яго побыту, няхітрыя прылады працы. Каб прымусіць загаварыць старажытных «маўчуноў», кожнае лета адпраўляюцца ў дарогу археолагі — нястомныя шукальнікі «скарбаў». Аб іх пошуках і знаходках мы гутарым з загадчыкам сектара археалогіі Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР, кандыдатам гістарычных навук У. Будзько.

— Лета ў нас — гарачая пара, свайго роду жніво. Толькі мы жнём не вяршкі, а карэньчыкі, — пачынае з усмешкай Уладзімір Дзмітравіч і паварочваецца да карты. — У Беларусі жылі балтыйскія і славянскія плямёны. Археолагаў вельмі цікавіць, як жылі гэтыя плямёны, якія паміж імі былі сувязі, які ўзаемны ўплыў іх культур.

Першыя сляды жыцця людзей на зямлі нашай рэспублікі адносяцца да часоў палеаліту. На правым беразе Сожа каля вёсак Бердыж і Падлужжа знойдзены стаянкі першабытных паляўнічых і рыбаловаў. Узрост пасялення — 24 тысячы гадоў. Раскопкі паказалі, што ўжо тады людзі ўмелі карыстацца прымітыўнымі каменнымі прыладамі, умелі здабываць агонь, будавалі жытло, падобнае на жытло народнасцей Поўначы — вігвамы, чумы. Помнікаў часоў палеаліту на тэрыторыі Беларусі вядома нямнога — усяго каля дзесяці. Найбольш цікавая старажытная стаянка каля вёскі Клеявічы на Магілёўшчыне...

Тут я са здзіўленнем перапытаў назву вёскі. Можа памыліўся ён, а мо здалося мне? Гэта ж мая родная вёска... Але не, памылкі не было. У маіх Клеявічах, на беразе Бесядзі, дзе Канчанскі ручай упадае ў рэчку, калісьці, прыкладна, 100 тысяч гадоў назад была стаянка першабытнага чалавека. Аб гэтым сведчаць косці мамонта, старажытныя крамнёвыя прылады.

— А колькі на Беларусі археалагічных помнікаў больш позняга часу?

— Археалагічных помнікаў часоў мезаліту — пераходнага перыяду ад палеаліту да неаліту — значна больш. Вядома каля паўтары сотні стаянак і пасяленняў. А помнікаў эпохі неаліту знойдзена больш як паўтысячы.

— Якія помнікі найбольш вывучаныя?

— Гадоў сорак назад пачаліся раскопкі каля вёскі Юравічы Калінкавіцкага раёна, дзе на берагах возера Літвін ёсць некалькі старажытных стаянак. Раскопвалі іх да вайны К. Палікарповіч, А. Ляўданскі, у апошнія гады Ул. Ісаенка. Пазалетась пачалі раскопваць мезалітычную стаянку Сямёнаў хутар на Полаччыне. Знойдзены крамнёвыя прылады працы, абломкі стрэл і г. д. У апошнія гады наш Тураўскі атрад археалагічнай экспедыцыі пачаў новыя раскопкі гарадзішча ў Давыд-Гарадку. Гістарычных звестак аб паходжанні горада няма, а шматлікія паданні трактуюць гэта па-рознаму. Раскопкі даюць падставу меркаваць, што горад быў заснаваны ў пачатку 12 стагоддзя Валынскім князем Давыдам Ігаравічам.

На думку кандыдата гістарычных навук Георгія Штыхава заўчасна рабіць вывады і аб гістарычных граніцах Мінска. Трэба грунтоўна вывучыць яго наваколле і ў першую чаргу загадкавае Строчыцкае гарадзішча на Менцы. Магчыма, што там знаходзіўся першапачатковы Мінск. У гэтых адносінах павучальны прыклад Барысава. Дасканалае вывучэнне ваколіц яго дае падставы меркаваць, што горад пераносіўся не аднойчы. Гэта адлюстравалася ў назвах: Стары Барысаў, Барысаў — за пяць кіламетраў ад Старога Барысава — і Новы Барысаў.

Раскопкі селішча каля вёскі Гарадзішча на Мядзельшчыне, якія праводзіць ужо некалькі гадоў кандыдат гістарычных навук Аляксей Мітрафанаў, выявілі рэшткі 23 будынкаў стаўбавой і зрубавай канструкцый. Форма жылля чатырохвугольная. Сцены зарыентаваны строга па напрамках свету. Унутры адкрытыя ачагі, або печы-каменкі.

Своеасаблівая і планіроўка пасяленняў: вуліц няма, будынкі размяшчаюцца кампактнымі групамі па тры-чатыры хаты. Відавочна, кроўныя сувязі ў VI—VII стагоддзях новай эры не страцілі свайго значэння. Малая сям'я хаця і жыла ў асобным доме, але не была самастойнай гаспадарчай адзінкай. Жыхары селішча займаліся земляробствам. Развіта была жывёлагадоўля. Знойдзены косці каровы, свінні, каня і авечкі.

На селішчы знайшлі мноства так званай аблітай керамікі і іншых рэчаў, якія характэрны і для помнікаў Літвы, Латвіі. Гэта сведчыць аб сувязях мясцовых плямён з суседзямі. Знаходкі ў Шведскай гары каля Ваўкавыска — сашнікі, сярпы, сякеры, бортніцкія прылады — вельмі падобны да знаходак каля Ноўгарада, Пскова, Масквы.

Характэрна таксама, што стаянкі старажытнага чалавека цісНуліся да вады. У рэчцы нашы продкі лавілі рыбу, у прырэчнай пойме палявалі на дробную дзічыну і птушак. Да таго ж, па воднай дарозе было зручна ездзіць у госці да суседзяў. Не трэба забываць і аб тым, што выгляд шырокай роўнядзі ракі або возера, прастора поймы пашыралі зрокавы гарызонт чалавека, дапамагалі скінуць пачуццё залежнасці і страху. Можа быць, менавіта, чароўны заход сонца над возерам натхняў старажытных мастакоў і спевакоў. Шкада, мы ніколі не даведаемся, як яны спявалі...

— А ці можна па знаходках нешта пэўнае сказаць пра мастацкі густ і ўмельства нашых далёкіх продкаў?

— Сляды мастацтва каменнага веку захаваліся ў асноўным у выглядзе арнаменту на прыладах і посуду. Але і ўзоры на абломках гаршкоў даюць нам некаторае ўяўленне аб густах старажытных жыхароў. Спачатку арнаментальныя кампазіцыі мелі магічны сэнс, але з цягам часу гэты сэнс траціўся. Так здарылася з арнаментамі беларусаў, рускіх, украінцаў — магічнае значэнне крыжыкаў, ромбікаў, зігзагаў даўно сцерлася.

У час раскопак Асаўца ў Бешанковіцкім раёне знойдзены фрагмент керамікі, на якім ёсць схематычны малюнак качкі. Старажытны майстар намаляваў агульныя, але характэрныя абрысы птушкі. Тут знойдзены таксама некалькі скульптурных твораў, якія выразаны з рога, іклаў дзіка і з дрэва. Асабліва цікавая драўляная скульптура мужчыны.

— Уладзімір Дзмітравіч, а цяпер, калі ласка, аб сёлетніх работах.

— Сёлета, як і летась будзе працаваць Беларуская археалагічная экспедыцыя з дзевяці атрадаў. Некаторыя з іх ужо паехалі на раскопкі. Будзем далей вывучаць старажытную стаянку ў Клеявічах — туды паеду я. Палескі неалітычны атрад будзе даследаваць помнікі ў басейне Прыпяці, нёманскі — у басейне Нёмана. Будзем працягваць раскопкі ў Брэсце, Барысаве, Полацку і іншых гарадах.

— Раскопкі — справа складаная. Як дапамагаюць вам музеі, наша грамадскасць?

— Адзін у полі не воін. Без іх дапамогі мы нічога не зрабілі б. Першыя нашы памочнікі — студэнты, вучні старэйшых класаў школ. Актыўна дапамагаюць музеі, асабліва Беларускі дзяржаўны, Полацкі, Брэсцкі і іншыя. Падтрымліваюць нас мясцовыя аддзяленні Таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры...

Праўда, трапляюцца і самадзейныя шукальнікі скарбаў. Але такую самадзейнасць трэба асудзіць: няўмелыя шукальнікі толькі псуюць помнікі. Ёсць нямала фактаў, калі археалагічныя помнікі разбураюцца з-за нядбайства і абыякавасці. Яшчэ ў дваццатыя гады ў літаратуры адзначалася вялікае скапленне курганоў на захад ад Мінска. Зараз многія з іх разараны, засеяны.

— Уладзімір Дзмітравіч, а куды ідуць знаходкі археолагаў?

— Частка — для папаўнення экспазіцыі Беларускага дзяржаўнага музея. Некаторыя экспанаты асядаюць у краязнаўчых музеях рэспублікі, астатнія — у нас. Бачылі ў калідоры стэнды? Гэта толькі малая частка таго, што ў нас ёсць. Даўно ідзе гаворка аб стварэнні ў Мінску археалагічнага музея. Па даручэнні прэзідыума Акадэміі навук у інстытуце быў падрыхтаваны праект экспазіцыі. Але пакуль што няма дзе яе размясціць. Спадзяёмся, што гэтае пытанне будзе вырашана, і ў Мінску пачне працаваць Археалагічны музей.

— І апошнія пытанні. Што сектар археалогіі інстытута робіць для прапаганды археалагічных помнікаў? Якія навуковыя працы напісаны на падставе знаходак?

— Перш за ўсё трэба адзначыць, што ў апошнія гады сістэматызаваны гістарычныя помнікі. Летась выйшла ў свет «Археалагічная карта Беларусі». Падрыхтаваў яе супрацоўнік нашага сектара Уладзімір Ісаенка. Картай могуць карыстацца не толькі спецыялісты, але і краязнаўцы, аматары старажытнасці. Гэта першы выпуск, ён прысвечаны помнікам каменнага веку. У будучым годзе выйдзе другі — пра помнікі бронзавага веку, а таксама абагульняючая праца «Нарысы па археалогіі Беларусі». Яна ахоплівае перыяд ад часоў палеаліту і да XII—XIV стагоддзяў. Падрыхтавана да друку кніга «Помнікі жалезнага веку Паўночнай і Цэнтральнай Беларусі», якая выйдзе ў будучым годзе ў Маскве.

Л. ЛЯВОНАЎ.

Слова пра малодшага сябра

АДЗІН ГОЛАС ВЯЛІКАГА АНСАМБЛЯ

НА ЭСТРАДЗЕ — сто музыкантаў. Неўзабаве пачнецца рэпетыцыя. Чуваць пявучыя пасажы флейтыстаў. Хутка перабіраючы пальцамі па струнах, арфістка нібы знімае хвалю марскога прыліву. «Размінаюць» губы валтарністы. Урачыста-пераможна «гавораць» трамбоны. Мякка гучаць пералівы кларнетаў...

Аркестр складаецца з самабытных мастакоў. Яны — артысты своеасаблівай драмы, дзе кожнаму дадзена свая роля, іграць якую трэба ў творчым кантакце з усімі ўдзельнікамі.

Часта ў паўзах я ўважліва слухаю ігру сваіх калег і чую не толькі гукі. Мне перадаецца ў гэтую хвіліну і іх хваляванне.

Вось адзін з нас — габаіст Валерый Фралоў. У аркестр ён паступіў не проста на вакантнае месца — раней тут іграў яго настаўнік, выдатны музыкант і педагог кансерваторыі Юрый Цёмкін. Гэта ён і навучыў Валерыя самастойна думаць, паглыбляцца ў змест і характво музыкі, напісанай для габоя.

Першая рэпетыцыя з вялікім прафесіянальным калектывам адкрыла Валерыю многа новага і незнаёмага. Галоўнае — чысціня інтанацыі яго інструмента залежала ад ладу «навакольнага асяроддзя», ад суседзяў у аркестры. Іншы раз даводзілася падладжвацца пад другія інструменты, нават тады, калі габаіст больш верыў сабе. Валерый авалодаў складаным майстэрствам сумеснага дыхання, агульнай атакі, у час якой яму ў нейкі момант трэба вынесці сваё сола на аркестравую арбіту...

Малады артыст пачынае ўсведамляць, што і сапраўды габой — гэты інструмент, які паводле слоў Грэтры, «ззяе промнем надзеі сярод хмараў смутку», — здольны раскрыць глыбіні самых складаных пачуццяў у тэхнічна дакладных малюнках. Да габоя звярталіся Гайдн, Моцарт, Бетховен, Чайкоўскі. Вялікае месца адводзяць яму ў сваіх партытурах і сучасныя кампазітары. Ён гучыць у сімфоніях Аладава, Цікоцкага, Абелёвіча, Вагнера, Глебава...

Валерый ужо даўно самастойна рыхтаваў партыю габоя з другой часткі Чацвёртай сімфоніі, спасцігаў пяшчотныя споведзі з «Пікавай дамы» Чайкоўскага, маляўнічыя такты са Скерца Пастаральнай сімфоніі Бетховена. І ўжо ў першым канцэртным сезоне яму давялося трымаць экзамен на творчую сталасць перад аркестрам і дырыжорамі-гастралёрамі. Трэба было ў жорсткія тэрміны рэпетыцыйнага часу хутка зразумець і ўвасобіць мастацкую задуму кожнага маэстра.

Шэраг праграм сімфанічнага сезона былі ўпершыню паспяхова выкананы маладым салістам аркестра. Сярод самых яркіх удач яго — вельмі складаныя сольныя партыі з другой часткі Скрыпічнага канцэрта Брамса. Летуценна і задушэўна іграў габой і ў Пятай сімфоніі Чайкоўскага.

Не так лёгка заваяваць поспех у ветэранаў аркестра, якія ацэньваюць ігру навічка нейкім асобым, толькі ім адным вядомым чуццём. Валерый верыў, што зможа пераадолець «аркестравыя складанасці», бо нездарма ж любімы педагог перадаў яму свае веды, прывіў любоў да сапраўднай музыкі.

Бывае, што дырыжоры запрашаюць каго-небудзь з аркестрантаў на паклон зале, і гэта — знак асаблівага прызнання высокай артыстычнасці выканаўцы: інструмент тонка і выразна адцяніў важныя акцэнты і ўліўся ў шматгалоссе аркестра арганічным струменем. Усё часцей такі гонар выпадае В. Фралову.

Адчуўшы, што ён здольны ўваходзіць у ансамбль, Валерый Фралоў удасканальвае майстэрства, а гэта — гадзіны практыкаванняў, штодзённая праца, якая вымагае поўнай самааддачы. І, адначасова, гэта асэнсаванне мастаком таго жыцця, якое натхняла кампазітара, тых крыніц, з якіх чэрпаў той гукавое багацце. Напрыклад, дзесятая сімфонія Д. Шастаковіча прасякнута драматызмам унутранай барацьбы чалавека. Партыя габоя ў гэтым творы не вельмі вялікая, але інструменту належаць істотныя выказванні — ад жалю да пераможных настрояў, і ўсе яны настолькі злітыя з агульнай мовай аркестра, што іграць артысту трэба надзвычай тактоўна і строга. Колькі разоў перачытваў партытуру В. Фралоў, не ведаю. Але яго партыя ў Дзесятай сімфоніі была, як кажуць, вышэй пахвал. І таму дырыжор В. Катаеў вывеў на авансцэну маладога артыста, які заслужана падзяліў агульны поспех ансамбля.

Яшчэ не астылі ўражанні ад таго філарманічнага вечара, а на другі дзень — рэпетыцыя з новай праграмай і дырыжорам-гастралёрам.

«Грабніца Куперона» М. Равеля была чарговай прэм'ерай для Валерыя. Гэты твор патрабуе ад габаіста віртуознага бляску і вобразна-кантрастных супастаўленняў. Госць з Эстоніі дырыжор Неэме Ярві спачатку не паверыў, што В. Фралоў упершыню іграў сваю партыю ў такім складаным творы. І зноў поспех гэтага канцэрта падзяляў з маэстра і аркестрам Валерый Фралоў.

...Закончылася рэпетыцыя. Па адным і групамі пакідаюць музыканты эстраду. Але рабочы дзень у большасці з іх далёка не закончаны. Адны рыхтуюцца да чарговай праграмы, другія будуць увечары музыцыраваць...

У адным з канцэртаў сёлетняга сезона выступаў камерны ансамбль студэнтаў кансерваторыі. У праграму гэтага цікавага музычнага вечара ўвайшлі творы старажытных кампазітараў, якія даўно не гучалі ў Мінску. Адзін з маладых энтузіястаў гэтага калектыву — Валерый Фралоў.

Звычайна ў праграмных творах артысты аркестра знаходзяць нешта новае ў трактоўцы, выказваючы ігрой не толькі задуму дырыжора, але і штосьці сваё, што яны ведаюць, бачаць і адчуваюць як музыканты-мастакі. Такім музыкантам з'яўляецца і наш таварыш па працы, саліст Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра рэспублікі Валерый Фралоў.

Р. ГЛАЙХЕНГАУЗ,
артыст сімфанічнага аркестра БССР.

ДА 25-годдзя ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

АБЕЛІСК НА ГАСЦІНЦЫ

Ёсць на Случчыне вёска Падлессе. За кіламетр ад яе жаўцее абсаджаны бярозамі гасцінец. У тысяча васемсот дванаццатым годзе па ім з войскам адступаў Баграціён і пад вёскай Рамачава даў французскім кірасірам бой, у якім разбіў два іх палкі. Па гэтым гасцінцы адыходзілі на ўсход з рускімі салдатамі і падлескія рэкруты.

Па гасцінцы ішлі на вайну з фашыстамі і сыны Соф'і Ціханаўны Яцэвіч...

У сям'і было пяцёра дзяцей і ўсе хлопцы. Муж у грамадзянскую ваяваў з пілсудчыкамі. Потым вярнуўся на радзіму, ажаніўся, і новае жыццё хутка пачало пускаць парасткі. Яцэвічы аднымі з першых запісаліся ў калгас. А праз два гады пасля гэтага муж Соф'і Ціханаўны памёр, пакінуўшы трыццацігадовую ўдаву з чарадой дзяцей. Старэйшыя хлопчыкі — Сярожа, Міша і Ваня — дапамагалі маці: пасвілі калгасны статак, касілі, аралі, ездзілі на лесанарыхтоўкі. А калі ў адзін неўраджайны год увесь заробак Соф'я Ціханаўна прынесла ў мяшэчку, старшыня калгаса Басалыга выдаў ёй бясплатна тры пуды мукі. «У цябе, Ціханаўна, сыны, салдаты растуць, — бяры, не саромейся», — сказаў ён збянтэжанай маці. А ў другі раз аддаў ёй свой хлеб. Быў ён чалавек чулы да чужой бяды, спагадлівы, аднавяскоўцы любілі яго і паважалі.

Гадоў праз шэсць пасля смерці мужа Соф'я Ціханаўна праводзіла ў армію свайго першынца — Сярожу. Нехта з хлопцаў іграў на гармоніку «Кацюшу», дзяўчаты махалі хустачкамі, а Соф'я Ціханаўна не магла адарваць рук ад сынавых плеч, плакала, а ён усё гаварыў: «Мамачка, не трэба, я ж праз тры гады вярнуся».

З таго часу шмат гадоў яна выходзіць сюды, на гасцінец, падносіць да лба сухую далонь і ўсё ўглядаецца ў далячынь, ці не едуць яе сыны, бо матчына сэрца заўсёды верыць у цуда. А гасцінец жыве сваім дарожным жыццём. Бягуць па ім новыя машыны. Новыя людзі кудысьці спяшаюцца. Толькі сыноў яе няма...

Дарога сустракае яе знаёмымі бярозкамі, маладым паркам, дзе 108 дрэўцаў: столькі землякоў не далічыліся падлесцы пасля мінулай вайны. Ёсць у парку і чатыры вішанькі, якія пасадзіла Соф'я Ціханаўна. Вунь якія прыгажуні ўжо!

Але самае дарагое і блізкае, што амаль кожны дзень кліча яе да гасцінца — гэта абеліск з барэльефам: чатыры воіны ў касках і маці, якая развітваецца з імі. Маці — гэта яна, Соф'я Ціханаўна. А воіны... Крайні злева — Сяргей. У той год, як у Падлессе прыйшлі немцы, ён павінен быў дэмабілізавацца. Маці пісала яму, што ўжо і нявесту падшукала, налівак і настоек назапасіла.

Ён служыў у Ленінградзе, там ваяваў, там і загінуў. Аднойчы Соф'я Ціханаўна хадзіла да суседзяў тэлевізар глядзець і якраз паказвалі Піскароўскія мемарыяльныя могілкі. «Мо сынок мой там ляжыць, Сярожа», — вырвалася ў маці.

Яшчэ адзін салдат — Міша. Ён быў самы дужы сын. Юнаком двухпудовую гіру кідаў, як мячык. Бывала, возьме маці на рукі і давай кружыць па хаце...

Калі прыйшлі немцы, яму ішоў дзевятнаццаты год. Аднойчы ў хату да Яцэвічаў зайшоў стараста Апанас Драка. «Твой Мішка светлы, на германца пахожы. У самы раз яму служыць у паліцыі», — сказаў здраднік. «Бобікам мой сын не будзе, вось і ўвесь мой сказ, пан Драка», — адказала Соф'я Ціханаўна. Стараста вылаяўся і пайшоў. У другі раз набіў жанчыну, прыпомніў яе словы. Але Мішкі ўжо не было дома — маці адправіла яго да сваіх бацькоў у вёску Шалавічы. Тады стараста падаслаў паліцаяў.

— Дзе сын? —

— Не ведаю, не ведаю, — паўтарала маці.

Паліцай стрэліў над вухам жанчыны, вылаяўся і пайшоў з хаты.

А Мішка стаў партызанскім сувязным, перапраўляў ім зброю. Прывяжа пад палукашам вінтоўку — і паехаў. На заставах паліцаі і немцы ўвесь воз перапоруць, кішэні абмацаюць, а пад воз ніхто і не загляне.

Калі прыйшлі нашы, пайшоў Мішка ў армію. У лютым сорак пятага года апякла сэрца маці паперка з ваенкамата са страшнымі словамі. Загінуў Мішка ва Усходняй Прусіі. Засталася ў яго жонка з маленькай дачкой Галкай... Цяпер дзяўчына сама ўжо нявеста, медсястрой працуе, да бабулі заглядвае.

Трэці сілуэт на барэльефе — Іван. Не ўхавала яна яго, семнаццацігадовага юнака, пагналі ў Германію. Толькі паспеў ён сказаць на развітанне маці: «Ты яшчэ пачуеш пра мяне, не плач!».

Не ведала яна, што сын неўзабаве збег ад ненавіснага баўэра, што яго схапілі і кінулі ў шахты Сілезіі. Але мацней за калючы дрот была ў юнака прага да свабоды, нянавісць да ворагаў. Новыя ўцёкі, і Іван трапляе ў Заходнюю Украіну, да партызан.

У мяне ў руках даведка, дасланая маці Украінскім штабам партызанскага руху:

«Ваш сын, Іван Максімавіч Яцэвіч, з 3 снежня 1942 года быў байцом партызанскага атрада імя Чапаева брыгады імя Варашылава на Львоўшчыне. У баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі загінуў смерцю мужных 1 красавіка 1944 года».

Гэтая паперка дайшла ў Падлессе толькі пасля вайны. А маці марыла, што будзе сын яе апорай на старасці гадоў. Суседзі хвалілі Ваню: «Ён у цябе, Ціханаўна, такі рабацяшчы, вось муж будзе некаму...» А пажаніла яго доля партызанская, зямля ўкраінская... Каб ведала маці, пад якім ракітавым кустом яго магіла, паехала б, хоць і старасць гне да зямлі.

І яшчэ адзін барэльеф на помніку — Сашка. Хваравіты і кволы, ён заўсёды здаваўся ёй безабаронным дзіцем. Яго, як прыйшлі нашы, і на фронт па хваробе не ўзялі — адправілі ў тыл на работы. А ён зімой сорак пятага добраахвотнікам пайшоў у дзеючую армію. Неўзабаве стаў дасылаць у Падлессе трохкутнічкі, пісаў пра падзякі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага за ўзяцце гарадоў з чужымі і цяжкімі назвамі. Соф'я Ціханаўна па начах не спала, шаптала малітвы, каб хоць аднаго сына збярог ёй суровы бог вайны. А праз месяц прынеслі пахавальную і на Сашку. Яна ведае, дзе ён ляжыць: у Познані, паміж замкам і тэатрам.

Прыйшла перамога. Падлесцы плакалі і радаваліся, дачакаўшыся міру. У тыя дні не зачыняліся дзверы і ў доме Яцэвічаў. Сюды ішлі і ішлі людзі, каб суцешыць Соф'ю Ціханаўну ў яе бязмежным горы — яна ж паклала на алтар перамогі самую цяжкую ношу.

Цяпер Соф'я Ціханаўна жыве з малодшым сынам Мікалаем, якому ў вайну было ўсяго дванаццаць. Дапамагае гадаваць унукаў.

Летась у іх вёску прыязджаў з лекцыяй адважны абаронца Брэсцкай крэпасці Герой Савецкага Саюза маёр Гаўрылаў. Расказалі яму пра Соф'ю Ціханаўну. Сустрэўся ён з жанчынай, распытаў пра сыноў, а на развітанне, паціснуўшы руку, сказаў:

— Вы, Соф'я Ціханаўна, гераіня. Вы навучылі сваіх сыноў быць адданымі нашай партыі і Радзіме, быць цвёрдымі, ненавідзець ворагаў. Дзякуй вам за гэта...

...Ціхія летнія вечары ў Падлессі. Добра чуваць, як гудуць на гасцінцы грузавікі, а ў садах аж заходзяцца салаўі. А калі на захадзе дагарыць зара, з маленькага доміка, што стаіць непадалёку ад клуба ў засенні вішнёвых дрэў (Сашка садзіў перад вайной), выходзіць жанчына ў чорнай хустачцы. У руках яе букецік палявых кветак, якія яна сабрала днём. Жанчына ідзе да гасцінца, збочвае да помніка і, паставіўшы да падножжа кветкі, доўга стаіць, склаўшы на прыполе карычневыя далоні.

Цяжкую ношу паклалі на алтар перамогі гэтыя двое.
Герой абароны Брэсцкай крэпасці Герой Савецкага Саюза маёр П. Гаўрылаў гутарыць з Соф'яй Ціханаўнай Яцэвіч.
Фота В. ЛАРЫНА.

М. КУТНЯВЕЦКІ.

в. Падлессе.
Слуцкага раёна.

ЛЮБІЦЬ ПРЫРОДУ ПА-ЛЕНІНСКУ

Вялікі чалавек — вялікі, мабыць, ва ўсім. Пра гэта думаеш, калі чытаеш, як горача любіў прыроду, як тонка разумеў і адчуваў яе Уладзімір Ільіч Ленін. Дарэчы, сярод першых дэкрэтаў Савецкай улады, падпісаных Ільічом, былі дэкрэты аб ахове помнікаў прыроды, стварэнні запаведнікаў, заказнікаў і г. д.

Рыхтуючыся да стагоддзя з дня нараджэння Ільіча, энтузіясты-аматары прыроды рэспублікі — а толькі членаў Таварыства аховы прыроды ў нас 1250 тысяч чалавек — разгарнулі вялікую арганізацыйную і растлумачальную работу па зберажэнні, памнажэнні і рацыянальным выкарыстанні прыродных рэсурсаў Беларусі.

Толькі за пяць месяцаў гэтага года на прамысловых прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і навучальных установах прачытана больш дзесяці тысяч лекцый і дакладаў на тэмы аховы прыроды, праведзена больш 500 тэматычных вечароў і канферэнцый на такія тэмы, як: «Ленінскія прынцыпы аховы прыроды», «Тэхнічны прагрэс і прырода», «Прыродныя багацці БССР, іх выкарыстанне і ахова», «Ахова прыроды — усенародная справа» і г. д.

З кожным годам на паліцы нашых кнігарань кладзецца ўсё больш і больш кніг аб флоры і фаўне Беларусі. Сёлета, напрыклад, выйшлі кнігі: «Ахова прыроды» — калектыўная праца групы вучоных, «Расліны беларускай флоры пад аховай». Неўзабаве выдавецтва «Ураджай» пачне выпуск бібліятэчкі «Аматара прыроды», якая будзе складацца з 12 назваў. Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па ахове прыроды масавым тыражом выдае агдядныя матэрыялы па абмене вопытам работы, маляўнічыя альбомы і праспекты аб родным краі.

Аматары прыроды ўзялі на ўзбраенне і такі магутны сродак агітацыі, як кіно. Ва ўсіх абласных гарадах і раённых цэнтрах намечана правесці кінафестывалі, прысвечаныя ахове і зберажэнню прыродных багаццяў рэспублікі.

Калі вы былі ў Цэнтральным батанічным садзе АН БССР, дык мабыць бачылі вялікую маляўнічую выстаўку «Прырода Беларусі і яе ахова». Зараз яна рэстаўрыруецца і папаўняецца новымі дакументамі, фотаілюстрацыямі, малюнкамі і г. д.

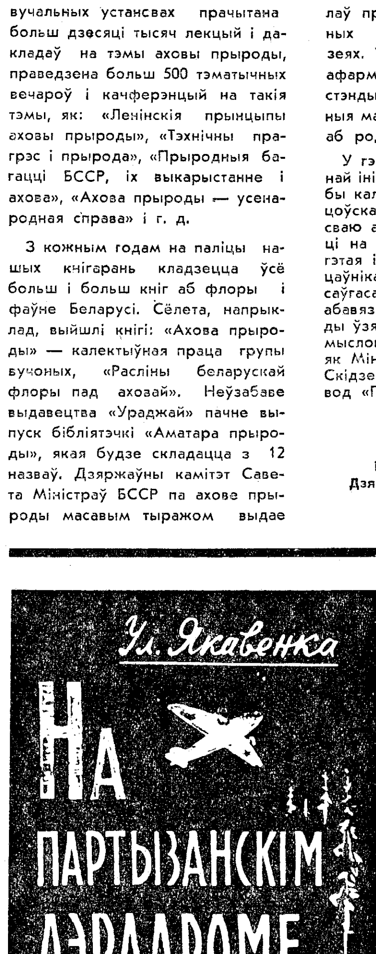
Пашыраюцца экспазіцыі аддзелаў прыроды ў абласных і раённых гісторыка-краязнаўчых музеях. У многіх гарадах рэспублікі афармляюцца новыя вітрыны і стэнды, дзе змешчаны разнастайныя матэрыялы аб ахове прыроды, аб родным краі.

У гэтым годзе з вельмі карыснай ініцыятывай выступілі хлебаробы калгаса імя У. І. Леніна Стаўбцоўскага раёна. Яны ўзялі пад сваю ахову ўсе прыродныя багацці на тэрыторыі калгаса. Зараз гэтая ініцыятыва падхоплена працаўнікамі амаль двухсот калгасаў і саўгасаў рэспублікі. Канкрэтныя абавязацельствы па ахове прыроды ўзялі на сябе і некаторыя прамысловыя прадпрыемствы, такія, як Мінская фабрыка «Прагрэс», Скідзельскі цукровы камбінат, завод «Гомсельмаш» і г. д.

Б. ПЯРКОЎСКІ,
кіраўнік групы навукова-тэхнічнай інфармацыі і прапаганды Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды.

АДНА З МНОГІХ СУСТРЭЧ

Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны наведалі вучні шостых класаў 88-й мінскай сярэдняй школы. З цікавасцю агледзелі яны экспазіцыю музея. А пасля адбылася сустрэча школьнікаў са старым камуністам І. Талставухавым і народнай артысткай рэспублікі В. Галінай. Іван Пятровіч расказаў піянерам пра У. І. Леніна, пра свае сустрэчы з ім. Вольга Уладзіміраўна нагадала як рыхтаваўся ў тэатры Янкі Купалы спектакль «Сям'я», як яна працавала над роллю маці Валодзі Ульянава.

У выдавецтве «Беларусь» выходзіць другое, перапрацаванае і дапоўненае выданне кнігі У. Якавенкі «На акупіраванай зямлі». Яе аўтар, ступіўшы на партызанскую сцежку ў першы год вайны радавым байцом, сышоў з яе ў 1944 камандзірам 99-й партызанскай брыгады імя Гуляева.

Прапануем увазе чытача адзін з новых, раней не друкаваных раздзелаў кнігі — «Партызанскі аэрадром».

...Да аэрадрома заставалася каля трох кіламетраў. Едзем па цаліне, мяркуючы, што недзе побач, а можа, і пад нагамі санная дарога. Наперадзе — мы з камісарам брыгады Андрэем Ціханавічам Чайкоўскім. За намі едуць Мікалай Дзешавы і Ільля Дэкань!

— Дзе мы? запытаўся я ў Мікалая.

— Зараз паспрабую даведацца.— Мікалай абцірае з планшэта з картай снег, выцягвае компас.

— Едзем правільна, на поўдзень. А вось дзе знаходзімся, не ведаю.

— Каб не заблудзіцца,—занепакоіўся камісар.

Прыпыніліся, вызначылі прыблізнае месцазнаходжанне і паехалі далей на поўдзень, крыху адхіліўшыся ўправа. Вырашылі, калі праз 35—40 мінут не будзе аэрадрома, будзем кружыць па гэтых месцах, пакуль не знойдзем яго.

Коні пайшлі ступою.

І раптам:

— Стой! Пароль?

Я назваў.

— З якой брыгады?

— Імя Гуляева.

— А, наша прыкрыццё, праязджайце. Дарога лявей!

Праехаўшы некалькі дзесяткаў метраў, мы ўбачылі справа ў снежнай ямцы пад елкай ля кулямёта Дзегцярова трох партызан з аўтаматамі. Адзін з іх папярэдзіў:

— Трымайце лявей. Лагер недалёка.

— Дзякую,—адказаў я.

Нас зноў спыніў пост, а потым партызанскі патруль каля занесеных снегам зямлянак.

— Дзе тут партызаны з 99-й?

— Не ведаем, тут многа людзей з розных брыгад і атрадаў. Дакладна можаце даведацца ў штабе, вунь там,—паказаў рукой патрульны на адну з зямлянак.

Мы рашылі зайсці ў першую зямлянку — а раптам там байцы з нашай брыгады. Адчыніўшы дзверы, ледзь устаялі ад струменю цяжкага паветра. Тут жа некалькі чалавек закрычалі:

— Зачыніце дзверы!

Мы зразумелі, што зямлянка не ацяпляецца і яе жыхары зберагаюць цяпло.

— Тут ёсць хто-небудзь з 99-й?

— Няма,—адказалі нам.

— Чаму не паліце?

— Нельга. Мяцеліца заціхне, і нас могуць выявіць нямецкія самалёты.

У зямлянцы было поўна параненых дзяцей. Усе яны чакалі адпраўкі за лінію фронту.

Развітаўшыся, мы выйшлі. Каля штабной зямлянкі стаяў вартавы. У ёй было поўна партызан. Яны аб нечым ажыўлена гаварылі. Праз воблакі тытунёвага дыму ледзь прабівалася цьмянае святло лямпы.

Насустрач падхапіўся Павел Анасенка:

— Вось дык госці!—усклікнуў ён.—Не чакаў у такую завіруху.

Мы моцна абняліся.

— Скажы, Павел, дзе ж лётнае поле? — запытаўся я.

— Ды вунь, за дваццаць метраў.

— Не дуры, Павел, за дваццаць метраў ніякага лётнага поля няма. Там жа хмызняк і дрэвы.

— Дык гэта і ёсць лётнае поле.

— А як жа садзяцца самалёты? На вершаліны дрэў, ці што?

— А, зразумеў!—усміхнуўся Павел.—Уявіце сабе, на гэтым месцы і садзяцца і ўзлятаюць. Праўда, павінен сказаць вам па сакрэце, калі набліжаюцца нашы самалёты, я падымаю чароўную палачку, і ўвесь гэты лес знікае.

Мы выйшлі. Мой аднапалчанін Павел Анасенка паказаў лётнае поле, а потым завёў нас у зямлянку, дзе былі параненыя нашай брыгады. Радасныя воклічы, роспыты.

Павел вадзіў нас ад зямлянкі да зямлянкі, расказваў аб людзях, аб справах, аб планах.

— Тут цяжкапараненыя, а тут, — паказаў на суседнюю зямлянку,—знясіленыя дзеці, якіх прывезлі з зоны немцаў. Тут таксама многа параненых. Самае жахлівае — не пакутлівае чаканне самалёта, а голад і холад. І паліць нельга, і есці няма чаго. Параненыя на самым мінімальным пайку. Да таго ж дрэннае надвор'е, самалёты не садзяцца, а людзей сабралася многа, і кожны дзень прыбываюць новыя. Дзе размяшчаць і чым карміць?

Засядзеліся мы да позняй ночы. Многа новага, цікавага расказаў Павел Анасенка аб партызанскім аэрадроме.

Вясной 1942 года Цэнтральны штаб партызанскага руху ў зоне Мінскага злучэння выкінуў на парашутах групу разведчыкаў з радыё-

ДЫСКУСІІ
На парадку дня:
ПРАБЛЕМЫ АПАВЯДАННЯ

Яўген АДАМОВІЧ,
аспірант Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага

ПРОЗА ПАЭТАЎ

На старонках газеты «Літаратура і мастацтва» з'явілася ўжо каля дзесятка артыкулаў, у якіх аўтары вядуць гаворку пра сучасны стан нашага апавядання. Закранута нямала важных і надзённых праблем. З многімі думкамі і меркаваннямі ўдзельнікаў дыскусіі, асабліва з канкрэтнымі заўвагамі адносна тых ці іншых твораў і аўтараў, нельга не пагадзіцца. Тым не менш, і пачынальнік дыскусіі В. Буран, і ўдзельнік гаворкі Я. Герцовіч, мне здаецца, занадта катэгарычныя ў агульнай ацэнцы сённяшняга стану апавядальнага жанру.

Напрыклад, В. Буран сцвярджае, што сённяшні стан «малой прозы» выклікае трывогу. Уся бяда ў тым, лічыць крытык, што пры значным колькасным росце наша апавяданне сёння нямала траціць у якасных адносінах, што яно губляе значнасць і вастрыню думкі, раней яму ўласцівую, што сённяшняе апавяданне не вельмі кранае чытача, бо герой яго — сумны, нецікавы, занадта ардынарны чалавечак. У такіх сцвярджэннях, мажліва, і ёсць доля праўды, але вось так, агулам, закрэсліваць працу вялікага атрада празаікаў усё ж, відаць, не трэба. Жанр апавядання, на маю думку, і сёння нясе сваю карысную службу. Ён па-ранейшаму знаходзіцца на пярэдніх подступах да жыцця і займае старонкі газет, часопісаў і кніг не па праву госця, а па праву гаспадара.

Гэтым самым я не хачу сказаць, што ўсё ў нашым сённяшнім апавяданні добра, што сучасны стан жанру нас цалкам задавальняе. Наспела сапраўды нямала пытанняў і праблем, якія патрабавалі таварыскага і прынцыповага абгаварэння і абмеркавання. І што гэта так, красамоўна засведчылі артыкулы В. Каваленкі, С. Андраюка, А. Яскевіча. На мой погляд, у артыкулах гэтых удзельнікаў дыскусіі, у іх разважаннях і меркаваннях аб сучасным стане апавядання больш заклапочанасці ростам і ўзмужненнем жанру, чым у рэкамендацыйных, устанавочных артыкулах В. Бурана і Я. Герцовіча.

На жаль, і В. Каваленка, і А. Яскевіч, і С. Андраюк для пацвярджэння тых ці іншых думак і меркаванняў спасылаліся на творчую практыку даволі абмежаванай групы нашых празаікаў. Зрэшты, сталася неяк так, што амаль уся дыскусійная гаворка абмежавалася творамі маладых і самых маладых нашых апавядальнікаў — В. Адамчыка, І. Чыгрынава, Б. Сачанкі, М. Стральцова, У. Дамашэвіча, А. Кудраўца, М. Капыловіча, М. Вышынскага. Менавіта ў гэтай абмежаванасці закранутых імён і твораў мне і бачыцца адна з галоўных прычын таго, што ў дыскусіі так і не былі закрануты многія пытанні.

У гэтых сваіх нататках я хачу коратка спыніцца на апавяданнях, якія належаць пяру нашых паэтаў — С. Грахоўскага, К. Кірэенкі і Е. Лось. Па-першае, хочацца хоць крыху пашырыць усё ж рамкі нашай гаворкі. Па-другое, у прозе гэтых паэтаў, мне здаецца, таксама ў пэўнай меры выяўляюцца тыя агульныя тэндэнцыі, якія ўласцівы нашаму апавяданню ўвогуле.

Перад намі — тры кніжкі апавяданняў: «Які вялікі дзень» С. Грахоўскага, «Ручаіны шукаюць ракі» К. Кірэенкі і «Пацеркі» Е. Лось. Кнігі гэтыя розныя, але ў нечым і агульныя. Агульнае хоць бы тое, што ўсе тры напісаны паэтамі, і гэта, несумненна, адчуваецца ў кожнай з іх. Аднак, паўтараю, гаворка пойдзе пра кнігі прозы, таму і да аўтараў іх будзем падыходзіць з тымі ж патрабаваннямі, з якімі звычайна падыходзім да празаікаў.

Найбольш сталым як празаік мне ўяўляецца С. Грахоўскі. У ягоных апавяданнях ёсць раскрыццё і аналіз з'яў рэчаіснасці, ёсць эпічны роздум аб лёсах людзей, ёсць характары — псіхалагічна напоўненыя і жыццёва апраўданыя. Урэшце, С. Грахоўскі свабодна адчувае сябе і ў празаічнай моўнай плыні, тонка адчувае жывое народнае слова, так неабходнае сапраўднаму празаіку.

Адным з лепшых апавяданняў зборніка «Які вялікі дзень» мне здалося апавяданне «Любою цаною». Змест яго, коратка, такі. Былы старшыня райвыканкома, цяпер пенсіянер Арцём Іванавіч Цыбакоў дабіраецца ў далёкі калгас — чытаць лекцыю. Ён стаіць ля дарогі і «галасуе» спадарожным машынам. Але ні грузавікі, ні легкавушкі не спыняюцца. Арцёма Іванавіча, урэшце, бярэ ў калёсы дзядзька-калгаснік...

Стоячы ля дарогі, Арцём Іванавіч міжволі ўспамінае той час, калі яго ўсе звалі «сам» і «гаспадар», калі ў яго была персанальная «Волга» і ўвішны шафёр Федзя, калі былі запрашэнні і провады, частункі і слава. А цяпер? За два гады ніхто ні разу не зайшоў да яго і не запрасіў да сябе. Заходзіць толькі паштальёнка і прапануе распісацца за пенсію. «Толькі раз на месяц распісацца». А раней жа распісваўся... Ого, колькі разоў на дзень даводзілася яму ставіць свой подпіс на розных паперах, ад якога, ён не сумняваўся, залежала многае.

Другая дэталька. Стоячы ля дарогі, Арцём Іванавіч згледзеў «Волгу». Можа яна спыніцца? «Ад надзеі і радасці страпянуўся Арцём Іванавіч, выскачыў на дарогу, падняў руку, плаўна памахаў ёю, бо ведаў, што едзе нехта свой, спыніцца, нідзе не дзенецца. Ён зараз сядзе ў машыну, няхай і не побач з шафёрам, і прыедзе ў «Чырвоную Ніўку» па ўсіх правілах, як ездзяць салідныя людзі. Ён ведае, — ад таго, на чым ты прыехаў, і пашана табе і павага».

Трэцяя дэталь. Арцём Іванавіч не адмовіўся, калі яму прапанавалі чытаць у калгасах лекцыі. Бо калі адмовіцца, то давядзецца «нудзіцца і, як вол доўбні, чакаць інфаркту».

Тры невялікія штрыхі — а за імі паўстае чалавек зусім пэўнага лёсу, зусім пэўных поглядаў і перакананняў. Але пісьменнік не ставіць на гэтым кропкі. Ён развенчвае да канца вобраз бюракрата і прыстасаванца — няхай сабе былога. Аўтар робіць гэта вуснамі старога калгасніка, які падвозіць Цыбакова. Стары, каб не нудзіцца доўгай дарогай, пачынае гаворку. Прыняўшы свайго седака за нейкага ўпаўнаважанага, стары ўспамінае: «Гэта можа гады чатыры таму было, калі прысядацелем у раёне быў гэты, як яго там, Цыбак ці чорт лысы, ну той, што на пензію турнулі, вы ж ведаеце, мабыць? Дык што ён удумаў? Вясна, акурат як сёлетняя, халадэча, дождж, бяскорміца, а яму яйкі здавай. Электрыкі ў нас тады не было яшчэ, а ён, хітры-мудры, загадаў: хочаш літру газы ўзяць — дзесятак яечак у краму нясі. Так упоцемку і сядзелі, пакуль куры не занесліся».

Здавалася б, няшмат сказаў пісьменнік і пра Цыбакова, і пра старога калгасніка-возчыка, а бачыш іх, адчуваеш — быццам сам з імі страчаўся і гутарыў з імі. Галоўнае, паўтараю, у тым, што апавяданне наводзіць на роздум, прымушае азірнуцца ў наш учарашні дзень і быццам новымі вачыма глянуць на сённяшні.

Гэтакім жа глыбокім роздумам пра жыццё, у прыватнасці, пра жыццё сённяшняй калгаснай вёскі, напоўнена і апавяданне «Калі астаюцца свае». У ім таксама няма, па сутнасці, так званага сюжэта. Падзея ў творы, бадай, адна, ды і яна не вельмі каб і важная: «Каля Пракопавай хаты спыніўся запылены блакітны «Масквіч». І пакацілася па вёсцы пагалоска: Пракопаў пляменнік сыскаўся». Пісьменнік і тут асноўную нагрузку ўскладае не на падзеі і ўчынкі, а на думкі, уражанні, разважанні сваіх персанажаў. Урэшце, прыезд Пракопавага пляменніка для вёскі ўсё ж падзея. Адзін са старых вяскоўцаў з асаблівым задавальненнем адзначае, што Вольчын Паўлік праз шмат гадоў памятае ўсё і ўсіх, гаворыць з людзьмі пасвойску, мовою бацькоў, нават прозвішча свайго не памяняў — як быў Воўк, так Ваўком і застаўся. А то вунь «Хведзька Міронаў з Мухі Мухіным стаў, забыўся, з якога боку кабылу запрагаць, бацькі выракся. А Матроніну Ганну Жанаю завуць...».

Вось гэтыя, здавалася б, звычайныя людскія рэплікі прымушаюць задумацца над многімі праблемамі, з якімі сутыкаецца сучасная вёска. Чаму моладзь пакідае бацькоўскі кут? Чаму ў яе мала любві і цягі да зямлі, павагі да тых, хто працуе на зямлі, здабывае хлеб? Пісьменнік не дае вычарпальнага адказу на гэтыя пытанні. Ён прымушае чытача падумаць над усім гэтым самога.

Гэта, канечне, не рэцэнзія на кнігу С. Грахоўскага — у свой час яна рэцэнзавалася. Аднак хочацца ўсё ж адзначыць, што ў актыў Грахоўскага-празаіка можна залічыць і апавяданні «Ганна». «Так і было», «Жывое вогнішча». Гэта не дробязныя па думцы паэтычныя ўсхліпы, а творы сапраўднай прозы.

На жаль, гэтага нельга сказаць пра іншыя апавяданні зборніка, у прыватнасці, пра апавяданні «Які вялікі дзень» і «Засвеціцца акно». У іх ёсць спробы вырашыць некаторыя важныя маральна-этычныя праблемы, але спробы гэтыя няўдалыя. І няўдалыя менавіта з пункту гледжання законаў жанру і прозы ўвогуле. Тут у пісьменніка пераважае не паказ, а пераказ, часам напаверх занадта выпірае ненатуральная прыўзнятасць, празмерная расчуленасць і саладжавасць.

Апавяданні К. Кірэенкі пакідаюць іншае ўражанне. Чытаеш іх з дзіўным адчуваннем. Напісаны яны з рамантычнай прыўзнятасцю, у іх быццам створаны своеасаблівы лірычны настрой. Але чамусьці ўражанне такое, што гэтая рамантычная прыўзнятасць ненатуральная, а лірычны настрой крыху фальшывы. Аднаго ж аўтарскага жадання ці імкнення да псіхалагізму, да філасофскага асэнсавання з'яў рэчаіснасці яўна недастаткова. Патрэбны адпаведныя навыкі і сродкі празаіка. На жаль, К. Кірэенку, адчуваецца, іх не хапае, і гэты недахоп ён імкнецца кампенсаваць паэтычнай эмацыянальнасцю.

Так, герой апавядання «Баравікі з Кургання» цалкам у палоне сваіх перажыванняў. Апавяданне, па сутнасці, узнёслы, мажліва, занадта ўзнёслы маналог героя, які пачынаецца са звычайных будзённых шкадаванняў, а канчаецца ўрачыстым абвінаваўчым актам злачынцы Івана Дулькі. Кульмінацыяй апавядання павінна была стаць сустрэча героя са злачынцам, аднак сустрэча гэта выпісана так паэтычна-цьмяна, што цяжка нават здагадацца, адбываецца яна ў сне ці наяву.

Да якога ненатуральнага самабічавання і асуджэння прыходзіць герой апавядання, сведчыць такі эпізод. Стрэўся яму ў лесе баравічок. Хацеў зрэзаць, але ў кішэні не аказалася складанчыка. Герой проста вырваў з моху баравічок і... «баравічок павіс у руцэ з леташнім шыгаллем і пяском і мне здалося, што нешта абарвалася ў тую хвіліну паміж мною і лесам». Вось якую трагедыю ўгледзеў аўтар за баравічком, паднятым проста так, без дапамогі ножыка!

Акрамя гэтага, апавяданне напісана вельмі нястройна, некампактна. Адны эпізоды неправажмерна расцягнуты, іншыя скамечаны, сям-там пракідаюцца натуралістычныя апісанні.

Бадай, тое самае можна сказаць і пра апавяданне «Мне трэба купіць баян». Твору бракуе ўнутранай псіхалагічнай цэласнасці. Здавалася б, галоўным персанажам апавядання з'яўляецца жанчына трагічнага лёсу Лена Азаронак. Прынамсі, яе жыццё ў цэнтры ўвагі. Але ў апавяданні так многа «я» лірычнага героя, што твор быццам раздвойваецца. Лірычны герой, клапоцячыся пра іншых, найбольш клапоціцца — так атрымліваецца — пра сябе. Ён выстаўляе сябе самым добрым і самым «правільным», свае эмоцыі, хваляванні, адчуванні навязваючы чытачу.

Няўдалай мне ўяўляецца і канцоўка апавядання. Лірычны герой расказвае, што ён купіць баян, перашле яго Борку, што ён напіша хлапчуку пра тое, якая харошая ў яго маці. І ў самым канцы гаворыць: «А Борка — няхай ён думае, што гэты баян прыслаў яму бацька. Няхай забудзе сваю крыўду. Няхай верыць, што людзі на свеце ўсе добрыя, такія добрыя і шчырыя, як яго маці». Хочацца спытаць аўтара: чаму адзінаццацігадовы хлапчук павінен забыць, што яго бацька — нікчэмнік і мярзотнік, чаму ён павінен глядзець на жыццё праз ружовыя акуляры?

Між іншым, амаль ва ўсіх апавяданнях К. Кірэенкі добрыя людзі супрацьпастаўляюцца дрэнным. Значыць, дрэнных людзей не так і мала? А як жа тады сцвярджэнне, што «людзі на свеце ўсе добрыя»?

Лірычны герой апавяданняў К. Кірэенкі (дадам сюды яшчэ такія творы, як «Яніна Палазоўская або мяшчанскае шчасце» і «Паводка») нейкі занадта сентыментальны, ледзь не з хваравіта абвостранымі пачуццямі і перажываннямі.

Куды больш удаліся К. Кірэенку апавяданні пра прыроду, такія, напрыклад, як «У маладым лесе», «Маці», «Канец казкі». Тут акрэсленасць думкі, дакладнасць апісанняў, тонкі псіхалагізм хораша спалучаецца з рамантычнай прыўзнятасцю і лірычнай напеўнасцю. Менавіта тут на дапамогу Кірэенку-празаіку прыходзіць вопыт Кірэенкі-паэта.

Проза паэтаў...

Мне здаецца, сама па сабе гэта ўсё ж цікавая з'ява. Хоць бы, напрыклад, у тым сэнсе, што апавяданні паэтаў вылучаюцца метафарычнасцю, музычнасцю фразы. Зрэшты, можна, відаць, гаварыць і аб тым, што проза паэтаў нібыта больш душэўная, мяккая ў параўнанні з прозай «чыстых» празаікаў. Магчыма, я памыляюся, але міжволі думаў пра гэта, чытаючы зборнік Е. Лось «Пацеркі».

Творы, сабраныя ў гэтай кнізе, бадай нельга назваць апавяданнямі ў звычайным сэнсе гэтага слова. Гэта сапраўды «пацеркі», празаічныя «пацеркі» — эцюды, лірычныя замалёўкі, абразкі. Е. Лось амаль нідзе не выходзіць на шырокія абагульненні. За нейкай бытавой дэталлю, удалым слоўцам, цікавым здарэннем ці сустрэчай яна не імкнецца ўбачыць нешта большае, чым тое, што выклікана, абуджана ўсім гэтым у памяці. Праўда, часам яна спрабуе ўгледзець за дэталлю і пэўны чалавечы характар, але часцей за ўсё — толькі пачуццё чалавека: яго радасць, сум, захапленне, роздум, чэрствасць і г. д. І таму гаварыць пра яе творы як пра апавяданне не выпадае. Выключэнне складаюць, мусіць, толькі «Яська», «З вайны», «Паштоўкі».

Такая проза, безумоўна, таксама мае права на існаванне. Больш таго, яна валодае і пэўнай прыцягальнай сілай. Часам у маленькім абразку, як у кропельцы расы, не-не ды і адаб'ецца цэлае сонца. Але што датычыцца лірычных мініяцюр Е. Лось, дык вымушаны сказаць, што такіх сярод іх няшмат. Даволі часта пісьменніца захапляецца выпадковым і дробязным.

І апошняе. Большасць твораў, сабраных у зборніках, пра якія я гаварыў, звернуты ў мінулае. Гэта, вядома, можна растлумачыць: у кожнага з аўтараў за плячыма самая жахлівая і самая жорсткая вайна. Але ўсё ж... Усё ж хацелася, каб паэты, як яны гэта робяць у вершах, часцей звярталіся і ў сваёй прозе да нашай сённяшняй рэчаіснасці, да надзённых праблем сучаснасці.

ІДУЦЬ ЭКЗАМЕНЫ...

Здае выпускнік Беларускай кансерваторыі Сяргей Кафанаў (злева), прымае педагог, заслужаны артыст БССР В. Катаеў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

НАШ НЯКРУГЛЫ СТОЛ

пародыі—эпіграмы—усмешкі

Язэп ТАЎШЧЭЗНЫ

НЕСПАДЗЯВАНАК

(Янка Брыль)

Занатоўваючы сваімі сонечнымі промнямі запісную кніжку, аднаго разу ўразіўся я гэтулькі, што доўга ад хвалявання не мог выцягнуць з кішэні вечную ручку з бронзавым пяром, якую набыў у часе сваіх бясконцых падарожжаў ці то на Цэйлоне, ці то на прыёме ў каралевы Мадагаскара.

Двое

Два бедакі па адным творчым саюзе.

Чалавек маленькага росту, з нягеглым тварам і неахайнай лысінай, з адвіслай і тоўстай губой, бы ў дачкі знаёмага туземнага царка з племені Бумба-Юмба.

Вялікі пісьменнік

Прыгожы дзяцюк з яблыкавым румянцам на ўсю шчаку, валасы ўюцца, плечы геркулесавы, новы гарнітур з бастону, пашыты не інакш, як лепшым атэлье на Шостай лініі.

Бездар і Мізерабль

Увечары, гледзячы на заход сонца, я доўга думаў аб загадках жыцця, аб тых дзівосных цудах, якія неспадзявана стрэнеш часам проста на рагу праспекта і Чыжоўкі.

Павел ШЫБУТ

БАЙКІ-КАРЭЦЕЛЬКІ

КРОПКА

Кропка не прызнавала малых велічынь: за ёй заўсёды стаялі вялікія літары.

ДОКАЗ

— Заяц сцягнуў з фермы курыцу, — паведамілі мядзведзю.
— От жа злодзей! — ускліkнуў мядзведзь. — Летась краў моркву і капусту, а сёлета во—за курэй узяўся!

НЕ ТОЕ МЕСЦА

— Ты думаеш, тут наш талент заўважаць! — скардзіўся адзін канаплянік другому, седзячы ў кусце. — Шпак — не дурань. Заўсёды з вільчака шпакоўні выступае. Вось ён і заслужаны спявак.

ЗДЗІЎЛЕННЕ

— І што людзі ва мне такое бачаць! — здзіўлялася люстэрка.

І ПРАЎДА

Гадзіннік адставаў. Калі яго дакаралі, ён апраўдваўся:
— А мне няма куды спяшацца!

НЕЗАЙЗДРОСНЫ ЛЁС

Прамавугольны трохвугольнік скардзіўся:
— Хоць ты не жыві! Вострыя вуглы ўсе абыходзяць, а прамы не любяць. За прамату.

ПАРАДА

— Лезь да мяне ў нару, — раіў рак печкуру. — З маіх клешняў акунь цябе не вырве.

КАЛІ Б...

— Калі б мне далі іншае імя, дзяцел бы мяне не чапаў, — гаварыў карaед.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

— Якая барада, такі і чалавек, — гаварыла брытва.

НА НОВЫ ЛАД

На гэты раз ліса частавала жураўля са жбана. Журавель быў яе начальнікам.

ЗАЎВАЖЫЛА

Курыцу паслалі на суседні куратнік — пераняць вопыт гадоўлі куранят. Вярнулася курыца і раскрякталася:
— Божа мой, там столькі зерня, што куры дзяўбсці не хочуць. А пеўні якія! Нашы ім і ў кіпцюр не варты!

ХОЦЬ І КРУГЛЫ

— Я хоць і круглы, але не дурань! — гаварыў мяч.

МАРА

— Вось бы жаніцца на ластаўцы, — гаварыў адзін верабей другому.
— А яна табе падабаецца!
— Падабаецца... яе гняздо.

РАЗЯВА

Каса, наскочыўшы на камень, агрызнулася:
— От жа разява! Не мог мяне абысці!

— З-за тваёй вечнай рэўнасці Муза зусім перастала наведваць мяне!..

Мал. Ю. ГРЫГОР'ЕВА.

ПЯСНЯРКА МАЛАДОСЦІ І ЗМАГАННЯ

Да 85-годдзя з дня нараджэння Вольгі Нікановіч-Сахаравай

Сярод беларускіх літаратараў, якія жылі і працавалі ў даваенны час у Латвіі, пачэснае месца належыць пісьменніцы Вользе Нікановіч-Сахаравай.

Нарадзілася Вольга Нікановіч 16 чэрвеня 1884 года ў вёсцы Казаноўцы на Лепельшчыне. Вучылася ў Полацкай гімназіі. У 1901 годзе, пасля заканчэння гімназіі, пераязджае ў горад Люцын і працуе настаўніцай у прыходскай школе для дзяўчат. Тут яна пазнаёмілася і выйшла замуж за Сяргея Сахарава, настаўніка Люцынскага гарадскога вучылішча, будучага вядомага беларускага фалькларыста і этнографа. Разам з мужам яна працавала настаўніцай у школах Віцебска, Юр'ева, Пінска, а ў 1917 годзе зноў вяртаецца ў Люцын.

З гэтага часу Вольга Нікановіч-Сахарава шмат увагі аддае літаратурнай працы. Яна піша вершы, інсцэніроўкі для дзіцячага тэатра, п'есы для студэнцкай і сялянскай моладзі. Такія п'есы пісьменніцы, як «Птушка на волі», «На Полацкім замчышчы», «Маладыя пабегі», «Ліст да прэзідэнта», «Аксюткіна ёлка» і іншыя, у 20-х і 30-х гадах неаднаразова ставіліся на сцэнах беларускіх гімназій у Дзвінску, Люцыне і ў іншых беларускіх школах у Латвіі.

Асаблівым поспехам у гледачоў карысталася п'еса «Птушка на волі» — п'еса пра вясковае жыццё латгальскіх беларусаў, пра абуджэнне сялянскай моладзі. Пісьменніца добра ведала жыццё латгальскіх сялян-беларусаў, іх працу і побыт, іх песні, казкі, легенды і паданні.

«Птушка на волі» ставілася не толькі на сцэнах беларускіх тэатральных гурткоў у Латвіі. Яе з вялікім поспехам ставілі студэнты беларускіх гімназій у Навагрудку, Клецку і Радашковічах, самадзейныя гурткі ў Заполлі (Карэліцкі раён) і Нягневічах (Навагрудскі раён).

Пры жыцці пісьменніцы, на жаль, былі надрукаваны толькі дзве яе п'есы — «На Полацкім замчышчы» (Дзвінск, 1928 г.) і «Птушка на волі» (Дзвінск, 1932 г.). Астатнія распаўсюджваліся ў рукапісах.

Вольга Нікановіч-Сахарава памерла 13 сакавіка 1943 года.

Л. МІРАЧЫЦКІ.

РАЗЬБЯР З ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

Здавён славіцца Гомельшчына разьбярамі.

Бязмежна адданы гэтаму традыцыйнаму беларускаму мастацтву і Васіль Рыгоравіч Сібілеў, які працуе лабарантам у Беларускім інстытуце чыгуначнага транспарту.

Прыгадваючы яго раннія работы — «На іпадроме», «Даярка», «Калгасніца са снапом», «Янка Купала», ясна бачыш, якія сюжэты любіць майстар. Ён імкнецца вырашаць хвалюючыя яго тэмы так, каб праз малое было відаць вялікае. Мне здаецца, яскравым прыкладам такога падыходу да работы можа быць створаная В. Сібілевым да 50-годдзя Савецкай дзяржавы кампазіцыя «Ветэран вайны» — вобраз воіна, які вынес на сваіх плячах вайну, чалавека з прыемным тварам, адкрытым позіркам.

Васіль Рыгоравіч і сам быў салдатам. Пад Ржэвам атрымаў цяжкае раненне. Пасля шпіталя ўдзельнічаў у баях пад Сталінградам, на Курскай дузе, у Германіі.

У перапынках паміж баямі рабіў замалёўкі ў паходным альбоме. Зрэдку ўдавалася нават заняцца разьбой.

Сустрэўшыся з В. Сібілевым наля года назад, я пацікавіўся яго творчымі планамі. Ён адказаў тады:

— Хачу стварыць партрэты правадыроў рабочага класа — Карла Маркса і Уладзіміра Ільіча Леніна...

І вось работа над вобразам Уладзіміра Ільіча Леніна — у разгары. Створана шмат эскізаў у малюнку, не адна мадэль у дрэве.

— Хочацца перадаць сілу ленінскай думкі, яго ідэй, прастату гэтага вялікага чалавека, — гаворыць Васіль Рыгоравіч. — Вы ж ведаеце, таму гэтую вынашваю не адзін год. Яшчэ ў вайну зрабіў барэльеф Ільіча... Я разумею: работа над дарагім чалавецтву вобразам патрабуе асабліва сур'ёзнага падыходу — роздуму і роздуму, пошукаў і пошукаў... Наперадзе — нямала дзён карпатлівай працы...

Адначасова настолькі ж сур'ёзная работа вядзецца і над вобразам Карла Маркса. Абедзве работы Васіль Рыгоравіч мяркуе завяршыць да ленінскага юбілею.

А. ШНЫПАРКОЎ.

Гомель.

станцыяй. З таго часу ў партызан Міншчыны ўстанавілася надзейная сувязь з Вялікай зямлёй. Паўстала пытанне аб прыёме самалётаў з грузамі для партызан і вывазе параненых і дзяцей.

Трэба было падабраць чалавека, які здолеў бы арганізаваць гэтую работу. Патрэбны быў не толькі добры арганізатар, але і чалавек, які б ведаў лётную справу.

Такі чалавек знайшоўся ў атрадзе генерала Міхаіла Пятровіча Канстанцінава. Перад сакратаром Мінскага падпольнага абкома партыі Васілём Іванавічам Казловым стаяў невялікага росту, каржакаваты, загарэлы партызан. Гэта быў Павел Анасенка, лейтэнант Ваенна-Паветраных Сіл, былы штурман бамбардзіроўшчыкаў 23-й авіяцыйнай дывізіі.

— Здолееш арганізаваць партызанскі аэрадром? — запытаўся ў яго Васіль Іванавіч. — Май на ўвазе, што за кожны самалёт будзеш адказваць галавой.

Павел, крыху падумаўшы, адказаў:

— Здолею і пастараюся, каб добра прызямляліся і ўзляталі нашы самалёты. Канечне, нялёгка будзе аднымі рыдлёўкамі і тапарамі зрабіць пляцоўку, на якую садзіліся б цяжкія самалёты.

На пошукі ўчастка для аэрадрома В. Казлоў паслаў кіруючых работнікаў падпольнага абкома партыі і штаба злучэння. Але паблізу яны не знайшлі добрага месца. Рашылі будаваць аэрадром на востраве Зыслаў Любанскага раёна, недалёка ад вёскі Альбінск.

Трэба было выкарчаваць лес і расчысціць хмызняк, зрабіць планіроўку і ўкатаць пляцоўку.

На дапамогу атраду А. Далідовіча, які выконваў гэту работу, прыйшло насельніцтва навакольных сёл. Сотні жыхароў Альбінска, Загалля, Калінаўкі, Старасека і іншых дзень і ноч працавалі на пляцоўцы.

У жніўні аэрадром быў гатовы.

Настаў час прыняць першы самалёт. Усе чакалі гэтага дня з нецярпеннем, трывогай і радасцю. Па радыё дамовіліся аб сігналах, вогнішчах і ракетах. Для Паўла апошнія ночы былі бяссоннымі. Было над чым задумацца. Калі шырыня пляцоўкі была нармальная, дык даўжыня яе зусім недастатковая. Падоўжыць пляцоўку не дазваляла балота. Непакоіла Паўла і пасадачная пляцоўка. Ці вытрымае яна самалёт? Ці здолее лётчык прызямліцца на тую частку паласы, якая лепш утрамбавана?

Павел разумеў, што ў выпадку няўдалай пасадкі і аварыі самалёта віна ляжа на яго. Палёты самалётаў з пасадкай на доўгі час спыняцца.

Нарэшце, апоўначы 3 верасня 1942 года пачуўся гул самалёта. Аэрадромная каманда па загадзе Паўла Анасенкі пабегла запальваць кастры. Іх трэба было распаліць пяць — літарай «С». Пункт пасадкі — зялёнае святло ліхтарыка. Узляцелі ракеты.

Самалёт, зніжаючыся, ідзе прама на зялёны сігнал.

Усе хвалююцца. Трывога спадае, калі зялёны сігнал застаецца ззаду самалёта, а машына шчасліва спыняецца ў канцы пляцоўкі.

Захапленне і ўсеагульная радасць. Партызаны кідаюцца да самалёта. Лётчыкаў падхопліваюць дзесяткі рук. Першага падкідваюць Героя Савецкага Саюза маёра Груздзіна. Калі шум сцішыўся, Груздзін падышоў да камандзіра злучэння Васіля Іванавіча Казлова і далажыў яму аб прыбыцці.

Камандзір самалёта сардэчна падзякаваў Паўлу Анасенку за выдатную падрыхтоўку пасадкі самалёта і асобна адзначыў дакладную сігналізацыю, з усмешкай падкрэсліў, што яна мала чым горшая за сігналізацыю стацыянарнага аэрадрома. Тут жа ён уручыў Паўлу падарунак — газету «Правда» і пачак папярос «Казбек». У той час такому падарунку нават Васіль Іванавіч Казлоў не мог не пазайздросціць, не кажучы ўжо аб іншых таварышах.

Партызаны дружна разгрузілі самалёт. Боепрыпасы, зброя, медыкаменты, газеты, лістоўкі. Іх беражна склалі далей ад пляцоўкі і акуратна замаскіравалі. Самалёт адцягнулі на ўскраіну лесу на днёўку і таксама замаскіравалі.

На другі дзень увечары настаў час адлёту. У самалёт пагрузілі цяжкапараненых. Гэтым жа самалётам па ўказанні ЦК КБ(б) Беларусі паляцелі ў Маскву В. Казлоў, генерал-маёр М. Канстанцінаў і член бюро Мінскага абкома партыі А. Бондар, якому пасля цяжкага ранення трэба было лячыцца.

На працягу 1942—1943 гг. партызанскі аэрадром Міншчыны прыняў каля 100 самалётаў з пасадкай і сотні самалётаў на выкідку грузаў на парашутах. Гэтым была аказана велізарная дапамога людзям, якія змагаліся супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў на акупіраванай зямлі.

Але нягледзячы на тое, што ў будаўніцтве пасадачнай пляцоўкі ўдзельнічалі сотні жыхароў навакольных сёл, гітлераўцы так і не даведаліся аб дакладным размяшчэнні аэрадрома.

Гітлераўцы арганізавалі старанную паветраную разведку гэтых месц. Але іх пошукі былі дарэмнымі.

Здаралася так, што нямецкія самалёты падоўгу кружыліся над самым аэрадромам, але нічога не маглі заўважыць. Усюды «рос» прыгожы, хоць і рэдкі лес. Пра «пасадку» яго настаянна клапаціліся партызаны на чале з Паўлам Анасенкам.

Гітлераўцы, не здолеўшы зламаць супраціўленне партызанскіх брыгад, якія прыкрывалі аэрадром на зямлі, пачалі старанную начную разведку і правакацыйныя палёты.

Але партызанская аэрадромная служба не драмала. Яна па гуку добра адрознівала варожы самалёт ад свайго. А каб нямецкія лётчыкі не засеклі ўмоўных сігналаў ракет і кастроў, яны падаваліся ў пэўны час на фальшывым аэрадроме і кожны раз мяняліся на сапраўдным.

Калі ночы былі кароткія і самалёты не маглі да раніцы вярнуцца на сваю базу, на аэрадроме арганізоўвалі для іх днёўку. Машыны закочвалі на ўскраек лесу, маскіравалі елкамі, а экіпажы гасцілі ў партызанскіх зямлянках. І толькі з наступленнем цемры самалёты ўзнімаліся ў паветра.

Аэрадром Мінскага злучэння стаў як бы цэнтрам сувязі з Вялікай зямлёй на поўдні Беларусі і набыў выключна вялікае значэнне. Тут прызямляліся самалёты, на якіх прыляталі сакратар ЦК КП(б)Б І. Ганенка, сакратары Палескага абкома КП(б)Б Ф. Языковіч, Брэсцкага — С. Сікорскі, сакратары ЦК ЛКСМ Беларусі — М. Зімянін, К. Мазураў і многія іншыя адказныя работнікі ЦК Кампартыі Беларусі, Цэнтральнага штаба партызанскага руху, карэспандэнты цэнтральных газет, афіцэры Генеральнага штаба Чырвонай Арміі і штабоў фронту.

На наш аэрадром прылятaлі таксама кіраўнікі і партызаны братніх рэспублік. Нярэдка ён выкарыстоўваўся лётчыкамі як запасны.

У адзін з вераснёўскіх дзён 1943 года, перад узыходам сонца, над аэрадромам нечакана з'явіліся два савецкія самалёты. Аэрадромная каманда тут жа дала ўмоўную ракету, якая азначала, што аэрадром у руках партызан і можна рабіць пасадку. Потым факеламі быў пацверджаны пароль. Самалёты адзін за адным прызямліліся. Яны тут жа былі замаскіраваны на днёўку. У самалётах аказаліся кіраўнікі партызанскага руху Украіны.

Увечары самалёты былі гатовы да вылету. Паўлу Анасенку ўкраінскія таварышы падарылі тры аўтаматы. Самалёты ўзляцелі і шчасліва прыбылі да месца прызначэння.

Былі і такія выпадкі. Увосень 1942 года экіпаж самалёта капітана Грышакова з палка В. Грызадубавай закончыў пагрузку параненых і дзяцей. І вось, калі трэба было ўжо ўзлятаць, да самалёта падбег адзін з камандзіраў атрада, які толькі што даставіў цяжкапараненых партызан. Грышакоў не мог адмовіць у просьбе партызанскаму камандзіру і рашыў узяць іх у самалёт. Але гэта была перагрузка машыны. Удзень прайшоў дождж, грунт размяк. І самалёт адарваўшыся ад зямлі са спазненнем, у час узлёту зачапіўся за пянёк. Правая частка стабілізатара і задняе кола (дуцік) адарваліся. Партызаны ў цемры не бачылі, што адбылося. І толькі раніцай яны знайшлі на ўскрайку лесу часткі самалёта.

Пачаліся пошукі машыны. Партызаны прайшлі больш дзесяці кіламетраў, але слядоў самалёта не знайшлі. Пакуль працягваліся пошукі, далі радыёграму ў Маскву. У адказ паведамілі, што самалёт Грышакова ўдала прызямліўся на падмаскоўнай базе.

Але і пасля гэтага Грышакоў лётаў на аэрадром мінскіх партызан. Праўда, пры першым прызямленні ён сказаў Паўлу Анасенку, што пляцоўка кароткая і пасадкі вельмі рызыкоўныя. Але потым згадзіўся, што пакідаць ужо апрабаваную пляцоўку і будаваць новы аэрадром у іншым месцы не варта.

За распрацоўкай чарговай баявой аперацыі. Камандзір брыгады У. Якавенка (у цэнтры) з баявымі сябрамі. 1944 г.

Заканчэнне ў наступным нумары.

З далёкіх падарожжаў

Кастусь Кірэенка

Другарка Балгарыя

2. АД СЭРЦА Ў СЭРЦА

У верасні 1933 года з-за кратаў гітлераўскага казэмата на ўвесь свет прагучалі словы, якія гарачым пачуццём гордасці і адвагі ўсхвалявалі сэрцы барацьбітоў за справу камунізма: «Правільна, што я бальшавік, пралетарскі рэвалюцыянер... Я сапраўды з'яўляюся адданым прыхільнікам і паклоннікам Усесаюзнай Камуністычнай партыі (бальшавікоў), таму што гэтая партыя кіруе найвялікшай краінай у свеце — шостай часткай зямнога шара — і... так гераічна і пераможна будуе сацыялізм».

Гэтыя словы мужна і смела, не спалохаўшыся ніякіх пагроз фашыстаў, вымавіў перад чалавецтвам адзін з выдатнейшых дзеячоў міжнароднага камуністычнага і рабочага руху, адданы вучань і паслядоўнік Ул. І. Леніна сын балгарскага народа Георгій Дзімітраў. То было на сфабрыкаваным гітлераўскімі фашыстамі антыкамуністычным працэсе ў Лейпцыгу, дзе балгарскаму камуністу было інкрымінавана дзікае, паклёпніцкае абвінавачанне ў падпале рэйхстага.

Гітлеру спатрэбіўся тады гэты незаконны судовы працэс, каб распаліць у нямецкім народзе полымя антыкамуністычнай істэрыі, расісцкага шавінізму і чалавеканенавісніцтва. Сваім судовым спектаклем шалёны фюрэр прагнуў кінуць ганьбу на камуністаў і Савецкі Саюз — галоўную сілу, якая стаяла на яго шляху да панавання светам.

Але выйшла усё не так, як планавалі фашысты. У сваёй прамове і ў ходзе ўсяго Лейпцыгскага працэсу Георгій Дзімітраў выкрыў фашызм, паказаў яго подласць і нізасць, яго звярыную антычалавечую сутнасць. А разам з гераізмам балгарскага камуніста перад светам паўстала велічнасць справы, за якую ён змагаўся, — справы марксізма-ленінізма, вялікая гістарычная сіла якога так ярка выявілася ў подзвігах савецкага народа, Савецкай айчыны...

Вось з таго часу для мяне асабіста і пачалася краіна Балгарыя.

Мінула ўсяго нейкіх сем год, яшчэ юнацтва наша і крылляў сваіх як след абпітаць не паспела, а грымнула страшнымі ўдарамі вайна — шалёны фашызм ішоў ва-банк, кідаючы ўсе сілы на ненавісны яму Савецкі Саюз. Наша пакаленне пайшло на фронт, на свяшчэнны бай за Радзіму, за камунізм, і, можна сказаць, што многія героі, каб рабілі свае подзвігі, то не раз бачылі перад сабою вобраз адважнага Георгія Дзімітрава, чалавека, камуніста, які даў прыклад бескампраміснай і мужнай барацьбы супраць фашызму.

Бясконцыя хвалі эмоцый ахапілі сёння маё сэрца, калі ва ўрачыстым маўчанні праходзілі мы ля саркафага ў Дзімітроўскім маўзалеі... Балгарскі народ пахаваў Георгія Дзімітрава на плошчы 9 верасня. Гэтым ён назаўжды з'яднаў любоў да найвыдатнейшага свайго сына-камуніста з вялікай гістарычнай перамогай у гісторыі радзімы — сацыялістычнай рэвалюцыяй у Балгарыі, якая 9 верасня 1944 года навечна адкрыла перад балгарамі шлях да іх росквіту і шчасця... На гэтай плошчы панна ўрачыстая... Здаецца, самі вякі схіліліся ў маўчанні над вечыстым збудаваннем з горнага граніту. І ганаровая варта ў форме героя-паўстанцаў, якіх паэт і рэвалюцыянер Хрыста Боцеў павёў калісьці на барацьбу супраць турэцкага ярма, за свабоду народа, падкрэслівае ўражанне непарыўнай сувязі вякоў...

Разам з намі міма саркафага праходзяць балгарскія дзеці, бацькі. Урачыста-ўсхваляваныя твары гавораць болей усякіх слоў. Георгій Дзімітраў як быццам адчувае нашу агульную ўсхваляванасць. Ён ляжыць з высокай і светлай думай на чале, стомлены, але спакойны, як чалавек, які зрабіў усё, што хацеў, і ўпэўнены, што народ панясе далей яго надзеі... Твар яго настолькі выглядае жывым, што пачынае здавацца: вось ён зараз адкрые вочы, усміхнецца, загаворыць і ў яго словах пачуецца адказ на радасную загадку: хто ж ты такая, Балгарыя? Чаму з першай сустрэчы пачуваешся такой блізкай і роднай, чаму так хвалюеш сэрца сваёй гісторыяй, сваім сённяшнім выглядам і словам, кожным учынкам і думай?

Калі ў далёкія перадваенныя гады, захоплены гераізмам Дзімітрава і другіх барацьбітоў супраць фашызму, школьнікам і студэнтам я шукаў звесткі пра Балгарыю, то многае было для мяне таямнічым і незразумелым... Больш тысячы год таму назад там, у Балгарыі, з'явіліся браты Кірыл і Мяфодзій, родапачальнікі славянскай пісьменнасці... З'явіліся, каб і цяпер мы пісалі літарамі створанага імі алфавіту, думалі пра будучыню, адчуваючы за сабою вяковыя думы славянства, у асяродзі якога сталі такія незнаёмыя, але родныя людзі — балгары... «Что ми шумить, что ми звенить давеча рано пред зорями? Игорь плъкы заворачаеть: жаль бо ему мила брата Всеволода...» — гэта з «Слова аб палку Ігаравым», пра зямлю рускую, пра паходы продкаў далёкіх... Але чаму (і гэта памятаецца так яскрава!), чаму ўсім сваім духам слова продкаў нагадвала пра сучасную роднасць, сучасныя спадзяванні?.. Суровай і цяжкаю была дарога славянскіх народаў да сваёй нацыянальнай самастойнасці... І сярод другіх — можа самай пакутнай і гераічнай паўстала гісторыя Балгарыі... Бясконцыя кровапралітныя войны за сваю незалежнасць, як народа. 500 год пад ярмом турэцкіх заваёўнікаў. 500 год! Як здолеў невялікі народ у такіх цяжкіх умовах захаваць сваю нацыянальную самабытнасць, свой талент і свае звычаі, і самае галоўнае — гордасць сваю і непахісную веру ў будучыню? Бо хіба не гэтая палымяная вера народа ў светлае заўтра давала мужнасць і ўпэўненасць Георгію Дзімітраву і другім народным барацьбітам?

Цяпер, едучы ў Балгарыю, я ведаў яе значна больш, чым у свае юнацкія гады. У душы маёй жылі вобразы яе літаратуры і мастацтва, гучалі яе песні, я быў больш знаёмы з яе гісторыяй, нарэшце, слава пра сяброўскія, брацкія пачуцці балгарскага народа да савецкіх людзей стала ў нас амаль легендарнай. Хто не жыве ў нас марай пабываць у Балгарыі?

І вось яна праходзіць перад вачамі, перад сэрцам, брацкая краіна. [illegible] але і спадзяванні герояў далёкіх вякоў.

Я пачаў бы расказ пра новыя гарады і вёскі сацыялістычнай Балгарыі, яе заводы і навукова-даследчыя інстытуты, яе калектыўныя сельскія гаспадаркі, палацы, тэатры, музеі, школы. У блакноце ёсць занатаваныя статыстычныя выкладкі, дакладныя звесткі пра рэкордную ўраджайнасць палёў і садоў, пра багаты плён прамысловасці, пра вялікія дасягненні сацыялістычнай навукі.

Я апісаў бы яе славутыя мясціны і пейзажы, яе чароўныя горы Рылу і Пірын, Стару Планіну і Радопы, яе цудоўныя курорты, непаўторна-маляўнічыя ўзбярэжжы Чорнага мора...

Маладая, прыгожая, працавітая, песенная, поўная бадзёрасці і энергіі — такою паўстае перад вачамі Балгарыя.

Але адкуль, як усё гэта з'явілася? Яшчэ ж зусім нядаўна — толькі дваццаць пяць год таму назад — над Балгарыяй вісела чорная ноч рэакцыі і фашызму, якая страшным прыгнётам душыла творчыя сілы і талент народа.

Вось тут і бярэ сабе слова тое галоўнае, самае важнае, што зрадніла і навечна з'яднала нас з балгарскім народам, што робіць нас адзінай сілай, адной магутнай брацкай сям'ёю.

«Ды живее СССР!» — напісалі на сваім самаробным чырвоным сцягу сяляне вёсак Горка і Долна ў верасні 1923 г. Разам з тысячамі рабочых і сялян Балгарыі яны пайшлі за камуністамі на паўстанне супраць фашыстоўскай дыктатуры.

Як вядома, паўстанне тады было падаўлена. Але не была зломлена воля народа, яго прага змагацца за камуністычную ідэю.

Гучыць паэма «Верасень» паэта і рэвалюцыянера Тэо Мілева — балгарскага Маякоўскага. Фашысты ў 1925 годзе забіваюць Тэо Мілева. Але смерць яго — не трыумф ворагаў народа, а яшчэ адна старонка гераічнай барацьбы за камунізм.

«Ленін» — жывое слова ўтвараюць школьнікі з горада Казанлык, сфатаграфаваўшыся ў 1925 годзе на фоне гор Стара Планіна.

Балгарскія рэвалюцыянеры і пад навалай фашысцкага тэрору не спыняюць барацьбы. Высокі подзвіг Дзімітрава там, у самым логаве фашызму... Барыкады і франты Іспаніі... Партызанскія сцёжкі на Рыле і Старой Планіне... І франты Вялікай Айчыннай вайны... Так, так, і наша зямля памятае, як поплеч з сынамі савецкіх народаў ішлі ў бой за свабоду і балгарскія сыны.

9 верасня 1944 года — дзень сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі — падвёў вынік вялікаму народнаму змаганню. Працоўныя Балгарыі сталі гаспадарамі свайго лёсу. І вось ён — над Плоўдзівам, пад самым блакітам, на жывым скальным пастаменце, узвышаецца легендарны Алёша — помнік савецкаму салдату. Чаму яго назвалі ў народзе Алёшам? Гэта ніхто сказаць не можа. Спадабалася рускае імя Алёша, вось і назвалі. А нехта склаў і песню пра Алёшу. І нельга стрымаць слязы, слухаючы няхітрыя словы песні, у якой гучыць, аднак, столькі сардэчнай шчырасці народа...

У горадзе Талбухіне (Дабруджа, горад пераіменаваны ў гонар савецкага палкаводца, войскі якога першымі ўступілі на балгарскую зямлю, вызваляючы яе ад фашызму) мы былі сведкамі ўручэння пераходных чырвоных сцягоў слаўным хлебаробам акругі. Хвалюючыся, выступаў былы камсамольскі і партыйны кіраўнік акругі, а зараз міністр сельскай гаспадаркі Вылкан Шопаў. Горача і пераканаўча гаварыў кандыдат у члены Палітбюро ЦК БКП Пека Такаў. Бралі слова героі дня — пераможцы сацыялістычнага спаборніцтва. Прымаючы сцягі, давалі абяцанні. Многа было лічбаў — красамоўных і пераканаўчых. Усё гэта можна было б назваць і пераказаць. Але было на тым сходзе такое, чаго не выкажаш звычайнымі словамі. Што можна толькі ўбачыць і адчуць. Была — бясконцая гарачая прамяністасць, якая ішла ад сэрца да сэрца, была радасць працы, шчырасць дружбы савецкага і балгарскага народаў, такая шчырасць, якая можа быць толькі паміж самымі блізкімі людзьмі, у якіх адна дарога і адна слаўная мэта ў жыцці.

У Сафіі балгарскія таварышы з гордасцю паказвалі запіску Уладзіміра Ільіча Леніна. «Прашу мне пашукаць слоўнік балгара-рускі...» Вялікі наш правадыр чытаў у арыгінале творы Дзімітра Благоева — заснавальніка Балгарскай камуністычнай партыі. Ён высока цаніў марксісцкую прынцыповасць балгарскіх камуністаў, іх цесную сувязь з народам... Ці думаў Уладзімір Ільіч, што яго запіска, яго водгукі аб дзейнасці балгарскіх рэвалюцыянераў стануць з'явай высокай гістарычнай гордасці балгарскага народа? Не, ён, безумоўна, пра гэта не думаў. А пра што заўсёды і няспынна клапаціўся Уладзімір Ільіч Ленін — дык гэта аб лёсе краін, аб інтэрнацыянальнай пралетарскай салідарнасці камуністычных партый і працоўных народаў, аб непарушным адзінстве ў барацьбе за сацыялістычную рэвалюцыю. І якое шчасце бачыць, што балгарскія камуністы няспынна нясуць у свой народ гэтыя сардэчныя клопаты Леніна. І радавалася душа, калі адзін за адным назіраліся хвалюючыя малюнкі інтэрнацыянальнай еднасці савецкіх і балгарскіх людзей.

У горадзе Карлаве на трактарным заводзе свой вопыт балгарскім сябрам перадаюць мінскія трактаразаводцы. Дырэктар Плоўдзіўскага цынкавага завода Іярдан Іярданаў з захапленнем расказвае, як ён вучыўся майстэрству металургічнай справы ў металургаў Савецкага Саюза. А вось Янко Міцеў. Пасля паўстання 1923 года ён быў прысуджан фашыстамі да расстрэлу. Уцёк з турмы. Дабраўся да Савецкага Саюза, прыняў наша грамадзянства, быў салдатам, афіцэрам у Чырвонай Арміі. Ваяваў з фашызмам. Пасля вайны вярнуўся ў Балгарыю. З якой энергіяй працуе ён зараз на ніве балгара-савецкай дружбы! А вось урок у школе: шчырыя дзіцячыя галасы рускаю і балгарскаю мовамі чытаюць вершы пра Леніна, пра савецкі край... І зноў вярнуся ў Талбухіна: талбухінскія хлеборобы спяваюць савецкія песні. І відаць па ўсхваляваных, шчаслівых тварах: не таму яны спяваюць, што хочуць дагадзіць нам, гасцям, а таму — што гэта заклік і жаданне сэрцаў, у якіх — такія ж ленінскія думы і пачуцці, як і ў нас, савецкіх людзей... А вось работніцы мэблевай фабрыкі ў горадзе Шумене. Чаму блішчаць на іх вачах слёзы, калі яны слухаюць словы аб незлічоных ахвярах народа Беларусі, аб Піскароўскіх могілках у Ленінградзе, дзе пад аховай граніту спяць вечным сном сотні тысяч абаронцаў горада Леніна? І якая сіла падымае іх на бурныя авацыі, калі расказ пра скруху вайны мяняецца паведамленнем пра сённяшнія дні нашай краіны — пра адбудаваныя гарады і вёскі, пра новую веліч савецкага жыцця?

Многія сотні кіламетраў па балгарскіх дарогах, тысячы поціскаў рук, прывітанняў, усмешак, гарачых, усхваляваных пажаданняў дабра...

Хто ж ты такая, Балгарыя? Якім словам сказаць пра цябе сваёй Беларусі, каб была самая шчырая праўда, самае светлае прызнанне?

Я думаў пра яго, і вось яно, маё слова.

Балгарыя — гэта краіна, народ якой самаахвярнай барацьбою за свабоду, гераічнай творчаю працай заслужыў права быць перадавым сацыялістычным народам. Балгарыя — гэта краіна, якая сваёй адданасцю справе камунізма заслужыла права на нашу сардэчную дружбу, на самае непарушнае баявое братэрства. І нарэшце: Балгарыя сёння — гэта вялікая сусветная дзяржава.

Так, так, я не памыліўся, яшчэ раз паўтараю, — вялікая дзяржава.

Хто-небудзь можа ўсміхнуцца: невялікая краіна, з насельніцтвам у восем з паловай мільёнаў — і вялікая дзяржава? Так, вялікая. Бо ў сённяшнім свеце не колькасцю насельніцтва і тэрыторыі, не багаццем залатых сейфаў вымяраецца вялікасць дзяржавы. Хіба не з'яўляецца сёння вялікай дзяржавай невялікая краіна В'етнам? І хіба не ўпала ў вачах свету вялікасць Злучаных Штатаў Амерыкі? Хіба не вялікая дзяржава Народная Рэспубліка Балгарыя, якая ўсяго за чвэрць веку сваёй гісторыі здолела выйсці на адно з першых месц у свеце па развіццю сваёй культуры, навукі, асветы, аховы здароўя? Хіба не вялікая дзяржава Народная Рэспубліка Балгарыя, голас якой на ўсіх міжнародных форумах гучыць як голас краіны, якая высока нясе сцяг прагрэсу і міру?.. І хіба можна лічыць у наш час вялікімі тыя дзяржавы, якія хоць і маюць большую тэрыторыю і больш золата ў сейфах, але сваёй палітыкай цемрашальства імкнуцца запыніць ход гісторыі? Свет ведае сёння асілкаў, якія хварэюць слабасцю пігмеяў. І свет ведае таксама пігмеяў, якія прагнуць лічыцца асілкамі, дабіваючыся гэтага шантажом і подкупамі, пачварнасцю і лютасцю, запазычанымі ад фашызму, глумленнем і зверствамі, да якіх часам не дадумваўся нават фашызм.

Не, няма і не можа быць вялікасці там, дзе ідзе барацьба за несправядлівасць і крыўду, за панаванне над іншымі народамі, за бандыцкія захопы чужых зямель...

І наадварот: няма нічога вышэйшага і вялікшага ў свеце, чым рабіць гістарычную справу, якая накіроўвае народы да росквіту і шчасця.

Дарагая і блізкая сэрцам працоўных людзей ідэя камунізма зрабіла неперамóжным, вялікім у баявых і працоўных подзвігах народ В'етнама, і яна ж дала веліч і славу працавітаму, руплівому, багатаму на таленты народу Балгарыі...

1 Мая сонца над Сафіяй было асабліва шчодрым і ласкавым. Мы стаялі на прыступках маўзалея Георгія Дзімітрава, куды нас запрасілі балгарскія сябры, і наноў перажывалі сваю шчаслівую сустрэчу з брацкай Балгарыяй. Здавалася, уся яна прыйшла сёння на вуліцы Сафіі, каб пабываць, паказаць сябе на гэтай слаўнай плошчы. Балгарыя ішла ўрачыста і ўпэўнена, славіла сваю камуністычную партыю, ганарылася сваімі поспехамі і багаццямі, радавалася вясне і міру, спявала свае родныя песні, танцавала хоро́, і шчыра, з любоўю пасылала вітанні КПСС і Савецкай краіне. І хацелася абняць усіх па-роднаму дарагіх, па-святочнаму ўзнёслых удзельнікаў цудоўнай першамайскай дэманстрацыі і сказаць:

— Будзь шчаслівая навекі, брацкая сацыялістычная Балгарыя!

Працяг. Пачатак у № 46.

ЗА ГУМАНІЗМ КІНАМАСТАЦТВА

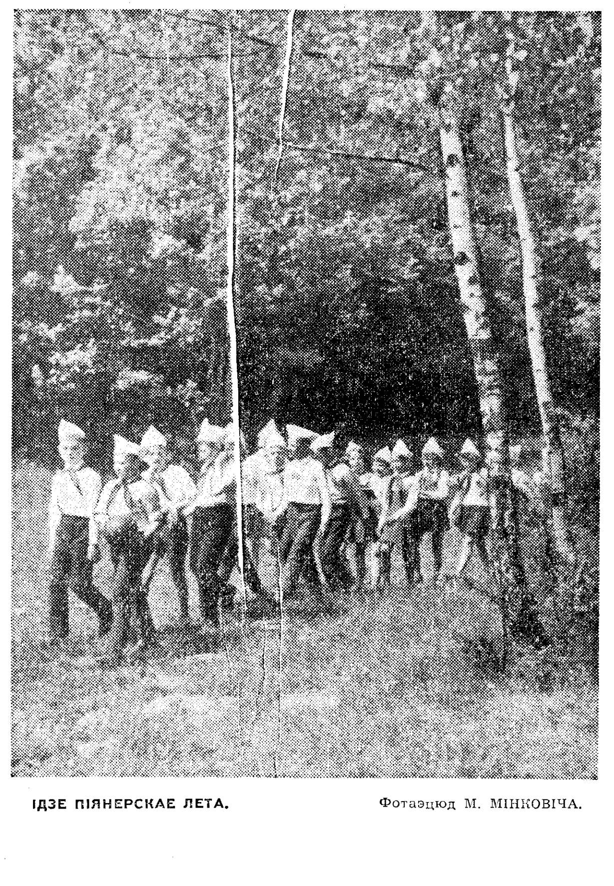
ПЕРАД МАСКОЎСКІМ МІЖНАРОДНЫМ КІНАФЕСТЫВАЛЕМ

7 ліпеня ў 18 гадзін 30 хвілін у Крамлёўскім Палацы з'ездаў пачнецца VI Міжнародны кінафестываль. Ужо больш як 40 краін з пяці кантынентаў пацвердзілі свой удзел у гэтым цікавым спаборніцтве. На фестывальным экране будуць паказаны мастацкія, дакументальныя, дзіцячыя фільмы Англіі, Аўстраліі, Бельгіі, Балгарыі, Бразіліі, ГДР, Індыі, Іярданіі, Ірака, Італіі, Кубы, Манголіі, ААР, Польшчы, Румыніі, ЗША, Францыі, Чэхаславакіі, Югаславіі, Японіі і іншых краін. Як заўсёды, шырока прадстаўлена на фестывалі савецкае кінамастацтва.

У рабоце фестывалю прымуць удзел вядомыя дзеячы кіно амаль з усіх краін свету: сярод членаў журы — Альберта Сордзі (Італія), Тэрэза М'Бісін, Дзіоп (Сенегал), Іштван Саба (Венгрыя), Эрвін Гешонэк (ГДР), Хрыста Тапузанаў (Балгарыя), Луі Верн'е (Бельгія). На фестываль прыедуць румынскі рэжысёр Мірча Дрэган, перуанскі рэжысёр Арманда Роблес Гадой (ён, дарэчы, лаўрэат кінафестывалю 1967 года), майстры дакументальнага кіно з ГДР Анрэ і Анэлі Торндайк, прэзідэнт саюза прадзюсераў Фінляндыі Маўка Мякеля, італьянская кінаактрыса Моніка Віцці...

Маскоўскі міжнародны фестываль — вельмі папулярны ва ўсім свеце. Вось што піша аб ім вядомы амерыканскі акцёр Генры Фонда: «Глыбокае ўражанне зрабіў на мяне дэвіз VI Міжнароднага кінафестывалю ў Маскве — «За гуманізм кінамастацтва, за мір і дружбу паміж народамі». Гэта тое, на што мы ўсе спадзяёмся, і, безумоўна, VI Міжнародны кінафестываль з'яўляецца ідэальным сродкам папулярызацыі такой мэты».

Арганізатары фестывалю падрыхтавалі змястоўную і цікавую праграму. Акрамя ўдзелу ў конкурсных праглядах, кінематаграфісты многіх краін пабываюць у музеях і тэатрах Масквы і Ленінграда, наведаюць месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Уладзіміра Ільіча Леніна, будуць гасцямі жыхароў Кіева, Тбілісі, Мінска, Свярдлоўска, Алма-Аты.

ІДЗЕ ПІЯНЕРСКАЕ ЛЕТА. Фотаэцюд М. МІНКОВІЧА.

ДАРУНАК ПІСЬМЕННІКАЎ

Даўняя дружба звязвае навучэнцаў Дварышчанскай сярэдняй школы Хойніцкага раёна з пісьменнікамі Петрусём Броўкам і Іванам Мележам. Вучні пішуць ім пісьмы, у якіх расказваюць пра жыццё школы, дзеляцца ўражаннямі аб прачытаных кнігах.

Пісьменнікі не забываюць сваіх юных сяброў. Нядаўна народны паэт рэспублікі Пятрусь Броўка прыслаў школе дарунак — бібліятэчку з 80 кніг, сярод якіх творы вядомых беларускіх пісьменнікаў Я. Коласа, Я. Купалы, К. Чорнага, М. Лынькова і свае зборнікі.

Пісьменнік-зямляк Іван Мележ прыслаў школьнай бібліятэцы свае раманы, аповесці, апавяданні і некалькі кніг па гісторыі беларускай літаратуры.

Л. СУШЧАНКА,
завуч Дварышчанскай сярэдняй школы Хойніцкага раёна.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ ЗА РУБЯЖОМ

ЧАРЛІ ЧАПЛІН — ДА СВАЙГО 80-годдзя

Чарлі Чаплін, якому нядаўна споўнілася 80 гадоў, адзначыў свой юбілей, выпусціўшы на экраны адзін са сваіх старых фільмаў «Цырк».

Гэта крыху зменены варыянт карціны, якая выйшла ў 1928 годзе пасля «Залатой ліхаманкі» і перад «Агнямі вялікага горада». Пасля першага паказу «Цырк» мала дэманстраваўся. Пазней Чаплін напісаў да яго музыку, уключыў у фільм песеньку ў сваім выкананні.

Спачатку адроджаны «Цырк» паглядзелі журналісты і сам аўтар, а потым фільм пачалі паказваць у кінатэатрах Лазаны, Цюрыха і Жэневы. Зноў на экране з'явіўся славуты чаплінскі «маленькі чалавек» са сваімі радасцямі і скрухамі.

40 гадоў, якія прайшлі пасля выпуску карціны зусім не састарылі яе. Крытыкі захапляюцца акцёрскім майстэрствам артыста, віртуознай рэжысурай і здымкамі. Кажуць, што чаплінскія фільмы нельга пераказваць, іх трэба глядзець. Так і «Цырк».

Вось што сказаў аб сваім дзіцяці сам Чаплін на сустрэчы з журналістамі:

— Я люблю простыя рэчы. Вось чаму я лічу, што з маіх фільмаў «Цырк» найбольш удалы па будове, таму што ён якраз самы просты...

— Ці ёсць у вас непаказаныя фільмы? — задаў пытанне адзін з журналістаў.

— Няма. Ёсць некалькі эпізодаў, якія ніколі не паказваліся і не выкарыстоўваліся ў маіх карцінах. Многа загінула ў час вайны, так што зараз у мяне мала чаго засталося.

Аб сваіх цяперашніх планах Чаплін выказваецца даволі стрымана;

— Пра мой наступны фільм гаварыць цяжка...

Е. КАРЖОЎ,
карэспандэнт ТАСС.

Жэнева.

ПАНО НАСУПРАЦЬ ПРЭЗІДЭНЦКАГА ПАЛАЦА

Каля кіламетра ў даўжыню і двух з паловай метраў у вышыню фанерны плот акружае зараз парк Лафайета, які раскінуўся якраз насупраць прэзідэнцкага палаца. За адзін дзень плот ператварыўся ў яркае маляўнічае пано.

Студэнты вашынгтонскіх мастацкіх вучылішчаў і некаторыя сталічныя жывапісцы з ахвотай адгукнуліся на запрашэнне нацыянальнага трэста аховы гісторыі выкарыстаць шчыты для дэманстрацыі сваіх творчых здольнасцей.

І хоць кожнаму мастаку было пастаўлена канкрэтнае заданне на агульную тэму «Мінулае прэзідэнцкага парку», ухваленую, дарэчы, Белым домам, многія з іх адлюстравалі ў сваіх творах клопаты аб сучасным і трывогу за будучае чалавецтва. На велізарных шчытах можна бачыць работы яўна палітычнага зместу.

Студэнты Усходняга вышэйшага вучылішча В. Прайс і Н. Кроўфорд выказалі свае адносіны да набалелай праблемы расавай сегрэгацыі ў сучаснай Амерыцы, паказаўшы закаваных у ланцугі неграў. «Хіба мы не людзі і не браты?» — усклікаюць негры з пано.

Кідкі антываенны плакат стварыў прафесіянальны мастак Лоў Стовел, які атрымаў ад арганізатараў гэтай своеасаблівай галерэі заданне адлюстраваць тэму «Усе народы, усе краіны, усе часы». Напісаўшы гэтыя словы на фоне амерыканскага флага, Стовел яшчэ большымі літарамі вывеў заклік «Спыніць вайну!»

Другі аўтар нагадвае аб мінулых войнах, якія вяла Амерыка, аб атамнай бамбардзіроўцы Хірасімы і Нагасакі, аб кровапраліцці ў В'етнаме.

Адзін безымянны мастак цалкам выкарыстаў адведзены яму шчыт для вядомай усяму свету эмблемы руху прыхільнікаў ядзернага раззбраення. Такія ж эмблемы намаляваны таксама побач з подпісамі мастакоў, якія палічылі неабходным падкрэсліць, што яны востра адчуваюць трывожнае біццё пульса сучаснасці.

Гэта своеасаблівае пано прыцягвае вялікую ўвагу жыхароў сталіцы і шматлікіх турыстаў.

К. БЯЛЯЕЎ,
карэспандэнт ТАСС.

Вашынгтон.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

17 чэрвеня

Першая праграма. 10.00 — навіны (М). 10.15 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Тэатр «Званочак» (М). 10.45 — А. Малышкін. «Людзі з глухога закутка». Тэлевізійны спектакль (М). 12.20 — канцэрт (М). 16.55 — праграма перадач. 17.00 — навіны (М). 17.15 — для малодшых школьнікаў. «Гісторыя, якой магло не быць». 17.30 — для дзяцей. «Няхай свеціць». Кароткаметражны фільм. 18.05 — «Панарама навін». 18.25 — «У дапамогу абітурыенту». Выступленне намесніка міністра вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. І. Красоўскага. 18.45 — каментарый дня. «Інтэрнацыяналізм — аснова знешняй палітыкі КПСС». 18.50 — прызёры III Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. «Аперацыя «Трэст». Мастацкі фільм. Першая серыя (М). 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.00 — «У авангардзе антыімперыялістычнай барацьбы» (М). 21.15 — кінапанарама (М). 22.45 — «Маладыя гаспадары зямлі». Пра навучэнцаў Слуцкага сельскагаспадарчага прафтэхвучылішча. 23.15 — «Навіны, каментарыі». 23.25 — «Камерныя цыклы». Л. Смялкоўскі. «Іспанскія песні».

Другая праграма. 17.15 — «Аб'ектыў». Тэлевізійны клуб (М). 18.00 — для дзяцей. «Умелыя рукі» (М). 18.50 — па роднай краіне. «Пяцьдзесят гадоў Савецкай Украіне». Дакументальны фільм. 19.40 — рэклама, аб'явы. 20.00 — «Араторыя Аляксандрава». Музычны фільм.

18 чэрвеня

Першая праграма. 15.55 — праграма перадач. 16.00 — экран — абітурыентам. «Фізіка». 17.00 — навіны (М). 17.15 — «Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Калінінграда. 17.45 — для школьнікаў. «Вялікія фізікі свету». Уільям Томсан — лорд Кельвін. 18.15 — «Панарама навін». 18.30 — «Па ленінскіх мясцінах». Краснаярск (М). 19.00 — «Аперацыя «Трэст». Тэлевізійны мастацкі фільм. Другая серыя (М). 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.00 — «У авангардзе антыімперыялістычнай барацьбы» (М). 21.15 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. «У адзінай сям'і». Перадача чацвёртая. Беларуска-латышскія літаратурныя і культурныя сувязі. Трансляцыя на Рыгу. 22.35 — «Абмяркоўваем праект прыкладнага Статута сельскагаспадарчай арцелі «Зямля і яе выкарыстанне». 22.55 — «Вецер вандраванняў». Тэлевізійнае падарожжа. 23.45 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

Другая праграма. 17.45 — для школьнікаў. «Жаваранак». Музычная праграма (М). 18.15 — «Сыны Айчыны». Тэленарыс (М). 18.30 — «У нядзелю рана зелле збірала». Мастацкі фільм. 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. «Звініць бандура». Перадача з Кіева. 22.15 — тэатральныя сустрэчы (М).

19 чэрвеня

Першая праграма. 14.55 — праграма перадач. 15.00 — экран — абітурыентам. «Матэматыка». «Геаграфія». 16.00 — «Рэха». Тэлевізійны часопіс для школьнікаў. 16.40 — «Панарама навін». 17.00 — «Твая ленінская бібліятэка». Праца У. І. Леніна «Дзве тактыкі сацыял-дэмакратыі ў дэмакратычнай рэвалюцыі» (М). 17.30 — праграма каляровага тэлебачання (М).

Другая праграма. 17.30 — да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Салдаты Айчыны». Дакументальны фільм. Першая і другая серыі. 19.35 — рэклама, аб'явы. 19.50 — «Кампазітар Кальман». Музычная перадача.

ПРАДСТАЎНІКІ БЕЛАРУСІ — У ЛІКУ ПЕРАМОЖЦАЎ

НА МУЗЫЧНЫМ КОНКУРСЕ ПЯЦІ РЭСПУБЛІК У КІШЫНЁВЕ

2-га чэрвеня ў Кішынёве ўрачыста адкрыўся трэці міжрэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў пяці рэспублік. 92 музыканты з Латвіі, Літвы, Малдавіі, Беларусі і Эстоніі аспрэчвалі ў першым туры права трапіць у фінал. Беларуская дэлегацыя прадстаўлена на конкурсе 21 чалавекам (вакалісты, віяланчалісты, скрыпачы і піяністы).

З 10-га чэрвеня пачаўся трэці этап гэтага складанага конкурсу, мэта якога выяўленне новых талентаў, а таксама падрыхтоўка да Чацвёртага міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага, які адбудзецца ў маі—чэрвені 1970 года ў Маскве. Журы конкурсаў узначальваюць: фартэпіяна — Юргіс Карнавічус, заслужаны дзеяч мастацтваў Літоўскай ССР, рэктар Літоўскай кансерваторыі; скрыпка — Васіль Загорскі, кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Малдаўскай ССР; вакал — Ольга Благавідава, прафесар Адэскай кансерваторыі; віяланчэль — Данііл Шафран, заслужаны артыст РСФСР.

11-га чэрвеня сталі вядомыя імёны лаўрэатаў-вакалістаў. Першае месца падзялілі малдаванін Уладзімір Драгаш і латышскі студэнт Карліс Ніесніек. Другое месца занялі прадстаўнік Беларусі Міхаіл Зданевіч і Малдавіі — Лідзія Анідалава.

У конкурсе віяланчэлістаў першае месца заваявалі Леанід Ляонаў (Латвія) і Іён Жасан (Малдавія), другое — Алег Алоўнікаў (Беларусь), Саўлюс Ліпчус (Літва) і Барыс Грос (Малдавія), трэцяе — Галіна Кандрацюк, студэнтка Беларускай кансерваторыі.

— Скажыце, калі ласка, якія, на вашу думку, на сённяшнім этапе развіцця музычнай культуры патрабаванні да маладых музыкантаў-выканаўцаў і як паказалі сябе ў гэтым аспекце ўдзельнікі Кішынёўскага конкурсу? — спыталі мы старшыню журы конкурсу віяланчэлістаў.

— Патрабаванні да выканаўцаў павышаюцца з кожным годам, — адказаў Д. Шафран. — Як вы напэўна заўважылі, складанасць праграмы і патрабаванні на гэтым конкурсе таксама вельмі высокія. Ды гэта і зразумела. Цяпер мала быць проста музыкантам-віртуозам, які б толькі валодаў тэхнікай выканання. У наш час дасягнуты высокі клас ігры на віяланчэлі, тэхнічныя складанасці, якія лічыліся раней мяжой, лёгка засвойваюцца студэнтамі першых курсаў кансерваторый. Сёння першачарговае значэнне набывае ўсебаковае развіццё выканаўцы, г. зн. яго інтэлектуальнасці, яго кругагляду, багацце яго духоўнага свету. Адсутнасць гэтых якасцей адразу кідаецца ў вочы. І адна выканаўчая тэхніка ніколі не можа схаваць беднасці думкі, няведання жыцця, дасягненняў сусветнага мастацтва. Менавіта таму ўсім маладым выканаўцам — і лаўрэатам, і тым, хто не заваяваў гэтага звання, давядзецца шмат яшчэ працаваць. Гаворачы пра выканаўцаў, якія найлепш паказалі сваё майстэрства, трэба адзначыць лаўрэата Галіну Кандрацюк, яе вялікую працавітасць і прафесіянальную сталасць. Па-свойму цікавыя Алег Алоўнікаў і Саўлюс Ліпчус. У выканаўчай манеры кожнага з іх ёсць і моцныя, і слабыя бакі.

Такія конкурсы вельмі патрэбныя: яны даюць магчымасць убачыць карціну развіцця музычнай культуры ў асобнай зоне Савецкага Саюза, а для віяланчэлістаў, якія занялі першае месца, гэты поспех азначае і магчымасць удзельнічаць ва Усесаюзным конкурсе віяланчэлістаў у Баку...

Конкурс скрыпачоў і піяністаў працягваецца.

Олга БЕЖАНАРУ.

Кішынёў, па тэлефоне.

Літаратура і мастацтва 4
Аўторак, 17 чэрвеня 1969 года

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856
АТ 04163